

Nr 67

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, m. m., jämte motioner i ämnet.

Genom en den 30 juni 1967 dagtecknad proposition, nr 142, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda,
- 2) lag om ändrad lydelse av 6 § skollagen den 6 juni 1962 (nr 319),
- 3) lag om ändrad lydelse av 30 kap. 7 § och 31 kap. 3 § brottsbalken,
- 4) lag om ändrad lydelse av 20 kap. 7 § rättegångsbalken,
- 5) lag angående ändring i lagen den 4 juni 1964 (nr 450) om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet,
- 6) lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 6 maj 1964 (nr 541) om behandling i fångvårdsanstalt,
- 7) lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 maj 1963 (nr 197) om allmänt kriminalregister,
- 8) lag angående ändring i lagen den 16 juni 1966 (nr 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål,
- 9) lag angående ändring i lagen den 16 juni 1966 (nr 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall,
- 10) lag om ändrad lydelse av 1 § 3 mom. sjukvårdslagen den 6 juni 1962 (nr 242),
- 11) lag angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag.

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

- 1) de likalydande motionerna I: 876 av fru Wallentheim m. fl. samt II: 1085 av fru Eriksson i Stockholm m. fl.,
- 2) de likalydande motionerna I: 877 av herr Nyman m. fl. samt II: 1086 av herr Mattsson m. fl.,
- 3) de likalydande motionerna I: 883 av herr Blomquist m. fl. samt II: 1096 av fröken Wetterström m. fl.,
- 4) motionen II: 1087 av fru Rydning m. fl., samt
- 5) motionen II: 1095 av herr Martinsson.

De vid propositionen fogade lagförslagen är av följande lydelse.

Förslag

till

Lag**angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda**

Häri genom förordnas som följer.

Allmänna bestämmelser

1 §.

Denna lag avser psykiskt utvecklingsstörda, som på grund av hämmad förståndsutveckling för sin utbildning eller anpassning i samhället eller i övrigt behöver särskilda omsorger genom det allmänna.

2 §.

Landstingskommun skall bereda psykiskt utvecklingsstörda som är bosatta inom landstingskommunen undervisning, vård och omsorger i övrigt enligt denna lag, i den mån annan icke drar försorg härom.

Staten sörjer för undervisning av psykiskt utvecklingsstörda som avses i 3 § fjärde stycket. I samband därmed bereder staten dem omsorger enligt 5 §.

Lagens bestämmelser om landstingskommun äger motsvarande tillämpning på stad som icke tillhör landstingskommun, om annat ej föreskrives.

3 §.

Undervisning av psykiskt utvecklingsstörda meddelas i särskola. I samband därmed skall eleverna beredas den personliga och medicinska omvårdnad som behöves. Särskola omfattar förskola, skola för grundundervisning, träningsskola eller yrkesskola eller flera av dessa skolformer.

För psykiskt utvecklingsstörda, som kan gå i särskola men har svårt att anpassa sig till verksamheten i skolan eller för vilkas undervisning fordras särskilda anordningar, meddelas specialundervisning i särskola eller undervisning i specialsärskola.

För psykiskt utvecklingsstörda, som på grund av rörelsehinder, långvarig sjukdom eller liknande omständighet ej kan delta i särskolans vanliga arbete, anordnas särskild för dem lämpad undervisning.

Undervisning av sådana psykiskt utvecklingsstörda som på grund av syn- eller hörselskada icke kan följa undervisningen i särskola meddelas i specialskola som avses i 2 a § skollagen den 6 juni 1962 (nr 319)¹.

¹ 2 a § tillagd genom 1965:247.

4 §.

För vård av psykiskt utvecklingsstörda skall finnas vårdhem, specialsjukhus, daghem för barn och sysselsättningshem. För utvecklingsstörda som behöver vård i vårdhem med särskilda anordningar skall finnas specialvårdhem.

Psykiskt utvecklingsstörd, som behöver vård enligt denna lag men ej bör erhålla den i inrättning som avses i första stycket, skall tillhandahållas vård i hemmet.

5 §.

Psykiskt utvecklingsstörda, som ej kan bo i eget hem men icke behöver bo i vårdhem eller specialsjukhus, skall beredas bostad i annat enskilt hem, inackorderingshem eller elevhem.

Organisation m. m.

6 §.

Ledningen av landstingskommuns verksamhet enligt denna lag utövas av en styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda. Till sådan styrelse får utses nämnd som handhar andra landstingskommunens förvaltningsuppgifter.

Landstingskommun äger överlåta ledningen av särskola på skolstyrelsen i den kommun där särskolan är belägen.

Landstingskommun äger besluta att ledningen av specialsjukhus skall utövas av landstingskommunens sjukvårdsstyrelse.

Drives inrättning för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda av landstingskommuner gemensamt, får särskild styrelse utses att för inrättningen fullgöra de uppgifter som annars ankommer på styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda.

För vissa uppgifter som anges särskilt i denna lag finnes i landstingskommun en beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda eller, om Konungen bestämmer det, flera sådana nämnder.

7 §.

Hos styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda skall finnas tjänster som särskolchef, vårdchef och överläkare.

8 §.

Landstingskommun skall upprätta plan för ordnandet av omsorgerna om psykiskt utvecklingsstörda. I plan skall upptagas de inrättningar för psykiskt utvecklingsstörda som behöves. Plan kan vara gemensam för flera landstingskommuner.

Plan fastställs av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Plan kan fastställas även om behovet av platser för vissa psykiskt utveck-

lingsstörda i landstingskommunen tills vidare tillgodoses i enskild inrättning, som ej upptagits i planen men som godkänts enligt 10 §.

9 §.

I den mån medel ej tillhandahålles på annat sätt, skall landstingskommun svara för kostnaderna för sådan i plan upptagen inrättning som drives av annan än landstingskommunen i den utsträckning platserna är avsedda för landstingskommunen.

10 §.

Annan än staten får driva inrättning för psykiskt utvecklingsstörda endast om den är godkänd i den ordning Konungen bestämmer. Utan sådant godkännande får annan än staten eller landstingskommun icke heller i övrigt driva verksamhet, som innefattar mottagande av psykiskt utvecklingsstörda för yrkesmässigt bedriven undervisning eller vård som ej meddelas enligt avtal med landstingskommun.

Drives godkänd inrättning eller verksamhet icke på tillfredsställande sätt eller föreligger annat uppenbart missförhållande och sker ej rättelse, kan godkännandet återkallas. Beslut härom går omedelbart i verkställighet, om annat ej förordnas.

11 §.

Särskola skall stå under ledning av en rektor. För vårdhem, daghem, sysselsättningshem, inackorderingshem och elevhem skall finnas föreståndare.

Vid de inrättningar som anges i första stycket skall finnas en läkare som är ansvarig för den medicinska vården.

12 §.

I fråga om specialsjukhus gäller 11—13, 16, 17, 20—23, 33 och 34 §§ sjukvårdslagen den 6 juni 1962 (nr 242) i tillämpliga delar. Därvid anses sjukhuset som lasarett samt styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda som sjukvårdsstyrelse, om icke ledningen av sjukhuset på grund av beslut enligt 6 § tredje stycket utövas av sjukvårdsstyrelsen, och som direktion, om icke sjukvårdsstyrelsen utövar ledningen av sjukhuset eller särskild direktion finnes.

Särskilt utsedd direktion kan vara gemensam för specialsjukhus och annat sjukhus.

13 §.

Högsta tillsynen över den verksamhet som bedrivs enligt denna lag utövas av skolöverstyrelsen och socialstyrelsen med den fördelning av

uppgifterna som Konungen bestämmer. För varje inrättning för psykiskt utvecklingsstörda skall en av dessa myndigheter vara huvudtillsynsmyndighet.

Under skolöverstyrelsen har länskolnämnden inseende över den verksamhet som överstyrelsen har högsta tillsynen över.

Styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. m.

14 §.

Ledamöter och suppleanter i särskild styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda väljes av landstinget eller stadsfullmäktige till det antal landstinget eller stadsfullmäktige bestämmer. Antalet ledamöter får dock icke vara under fem. Valet skall vara proportionellt om det begäres av minst så många väljande som motsvarar det tal vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val gäller särskilda föreskrifter. Sker val av suppleanter icke proportionellt, skall även bestämmas den ordning i vilken suppleanterna skall inkallas till tjänstgöring.

För särskild styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda äger i landstingskommun bestämmelserna i 43—51 §§ och 54 § fjärde stycket landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319), i Stockholm bestämmelserna i 51 § kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957 (nr 50) och i annan stad som ej tillhör landstingskommun bestämmelserna i 32—42 §§ och 45 § andra och tredje styckena kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753) motsvarande tillämpning. I protokoll behöver dock upptagas endast förteckning över närvarande ledamöter och beslutet i varje ärende.

För styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda i Stockholm gäller dessutom vad stadsfullmäktige föreskriver med iakttagande av bestämmelserna i kommunallagen för Stockholm.

15 §.

Till sammanträde med styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda skall sarskolchefen, vårdchefen och styrelsens överläkare kallas.

Till sammanträde med skolstyrelse, sjukvårdsstyrelse eller styrelse som avses i 6 § fjärde stycket skall sarskolchef, vårdchef och överläkare hos styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda kallas, om vid sammanträdet avses skola förekomma ärende som rör inrättning inom tjänstemannens verksamhetsområde.

När sarskolchef, vårdchef eller överläkare hos styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda är närvarande vid sammanträde, äger han deltaga i överläggningarna men ej i besluten och få sin mening antecknad i protokollet.

16 §.

Styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda skall verka för att psykiskt utvecklingsstörda inom landstingskommunen får de omsorger som de behöver,

planlägga och samordna landstingskommunens verksamhet enligt denna lag samt verka för att den utvecklas på tillfredsställande sätt,

handha ledningen av de inrättningar för utvecklingsstörda som drives och den verksamhet i övrigt för dem som utövas av landstingskommunen, om annat ej följer av beslut enligt 6 § andra, tredje eller fjärde stycket,

utöva lokal tillsyn över andra inrättningar för utvecklingsstörda enligt de närmare föreskrifter Konungen meddelar,

för landstinget framlägga de förslag angående omsorgerna om de utvecklingsstörda som finnes påkallade.

Beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda

17 §.

Beslutsnämnd består av lagfaren ordförande som bör vara eller ha varit innehavare av ordinarie domartjänst samt ytterligare två eller fyra ledamöter, som skall vara ledamöter eller suppleanter i styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, om Konungen ej medger annat. Särskolchef, vårdchef eller överläkare hos styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda får ej vara ledamot av nämnden.

För ledamot av beslutsnämnd finnes en eller flera suppleanter.

Vid hinder för både ordförande och suppleant för honom kan tillfällig ersättare utses.

Bestämmelserna om ledamot gäller även suppleant och tillfällig ersättare.

18 §.

Ordförande i beslutsnämnd och suppleant för honom förordnas av Konungen för högst fyra år i sänder. Tillfällig ersättare förordnas av länsstyrelsen. Övriga ledamöter och suppleanter för dem utses av landstinget.

Innan ledamot börjar tjänstgöra, skall han ha avlagt domared eller försäkran enligt 4 kap. 11 § rättegångsbalken.

Läkare som tjänstgör vid specialsjukhus får icke som ledamot deltaga i handläggningen av ärende som gäller inskrivning i det sjukhus där han tjänstgör eller som rör patient på sjukhuset. Om jäv mot ledamot gäller i övrigt bestämmelserna i 4 kap. rättegångsbalken om jäv mot domare.

19 §.

Vid sammanträde med beslutsnämnd skall den som ärendet avser vara närvarande, om särskilda skäl icke föranleder annat. Föres talan av vård-

nadshavare eller förmyndare, skall den som för talan beredas tillfälle att närvara, om särskilda skäl icke föranleder annat.

Vid sammanträde med nämnden skall sarskolchefen, vårdchefen, överläkaren hos styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda och, om ärendet rör specialsjukhus, överläkaren vid sjukhuset närvara, om särskilda skäl icke föranleder annat. Detsamma gäller annan tjänsteman som med stöd av bestämmelse i denna lag begärt nämndens prövning av ärendet.

20 §.

I ärende hos beslutsnämnd äger den som för talan anlita biträde. Visar biträde oskicklighet eller oförstånd eller är han olämplig av annan orsak, skall nämnden avvisa honom.

21 §.

I ärende hos beslutsnämnd får förhör anordnas med den som kan antagas ha upplysningar av betydelse att lämna.

Vid förhöret skall den som ärendet avser vara närvarande, om särskilda skäl icke föranleder annat.

I fråga om ersättning till den med vilken förhör anordnas äger bestämmelserna om ersättning av allmänna medel till vittnen motsvarande tillämpning. Ersättningen skall stanna på statsverket.

22 §.

Beslutsnämnd får avgöra ärende endast om ordföranden och minst två andra ledamöter är närvarande.

Bestämmelserna i 29 kap. rättegångsbalken om omröstning i överrätt äger motsvarande tillämpning på avgörande av nämnden.

Nämndens beslut skall innehålla de skäl på vilka avgörandet grundas, i den mån det icke är obehövt.

23 §.

Kan prövning av beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda icke avvaktas utan fara eller allvarlig olägenhet, äger nämndens ordförande meddela beslut som avses i 27 §, 28 § första stycket eller 36 §.

Beslut som ordföranden fattat med stöd av första stycket länder omedelbart till efterrättelse och gäller tills vidare i väntan på nämndens prövning. Nämndens prövning skall ske utan dröjsmål och senast tio dagar från dagen för ordförandens beslut.

Inskrivning i sarskola och utskrivning därifrån m. m.

24 §.

Psykiskt utvecklingsstörd, som kan tillgodogöra sig undervisning men icke kan följa undervisningen inom det allmänna skolväsendet, är sarskol-

pliktig från och med höstterminen det kalenderår, då han fyller sju år, så länge han behöver undervisning, dock längst till och med vårterminen det kalenderår då han fyller 21 år. Föreligger synnerliga skäl, kan särskolplikten förlängas till och med vårterminen det kalenderår, då han fyller 23 år.

25 §.

Särskolpliktig psykiskt utvecklingsstörd skall inskrivas i särskola, om annat ej följer av 26 eller 33 §. Med inskrivningen får dock anstå under ett år, om särskilda skäl föreligger.

Utvecklingsstört barn som icke uppnått skolpliktig ålder får inskrivas i särskola, om vårdnadshavaren samtycker till det eller om barnet är omhändertaget för samhällsvård.

26 §.

Får psykiskt utvecklingsstörd enskild undervisning, som väsentligen motsvarar den undervisning han skulle ha fått i särskola, skall han befrias från skolgång.

Har psykiskt utvecklingsstörd befriats från skolgång, skall prövas om han får tillfredsställande undervisning. Uteblir han från prövning utan godtagbar orsak eller finnes undervisningen otillfredsställande och vinnes ej rättelse, skall han inskrivas i särskola.

27 §.

Om inskrivning i särskola, förlängning av särskolplikten och befrielse från skolgången beslutar särskolchefen efter samråd med överläkaren hos styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda samt, i fråga om inskrivning i specialsärskola, med skolans rektor. På begäran av särskolchefen eller överläkaren eller, i fråga om inskrivning i specialsärskola, skolans rektor eller när vårdnadshavaren, förmyndaren eller den psykiskt utvecklingsstörde, om han fyllt 15 år, icke är ense med särskolchefen, prövas dock frågan av beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda. Därvid prövas fråga om inskrivning i specialsärskola av beslutsnämnd i den landstingskommun, där skolan är belägen.

Vad som sägs i första stycket om särskolchef, överläkare och beslutsnämnd skall i fråga om förlängning av särskolplikten för elev i specialsärskola avse skolans rektor och läkare samt beslutsnämnd i den landstingskommun där skolan är belägen.

28 §.

Är det med hänsyn till svårigheter att dagligen färdas mellan hemmet och skolan eller annat förhållande påkallat att den som är inskriven i särskola bor i annat enskilt hem än det egna, i inackorderingshem eller i elev-

hem, får i samband med inskrivningen eller senare beslutas att han skall bo i sådant hem.

I fråga om beslut som avses i första stycket äger bestämmelserna i 27 § om inskrivning i särskola motsvarande tillämpning om annat ej följer av 32 §.

29 §.

Om uttagning till specialundervisning eller hänvisning till annan skolform i samma särskola beslutar skolans rektor. Är vårdnadshavaren, förmyndaren eller eleven, om han fyllt 15 år, icke ense med rektor, prövas dock frågan av beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda. För elev i specialsärskola prövas frågan av beslutsnämnd i den landstingskommun, där särskolan är belägen.

30 §.

Elev i särskola får utskrivas på försök för prövning av om han kan tillgodogöra sig undervisningen inom det allmänna skolväsendet. Utskrivning på försök får ske även i annat fall, om särskilda skäl föreligger.

Utskrivning på försök skall avse viss tid, högst sex månader, som kan förlängas med högst sex månader åt gången. Eleven får åläggas att iakttaga särskilda föreskrifter och ställas under tillsyn av lämplig person.

Undervisningen i särskola får återupptagas, om förhållandena påkallar det. Därvid får fattas beslut i fråga som avses i 28 §.

31 §.

Elev i särskola skall utskrivas slutligt, när särskolplikten upphör. Med eget samtycke får dock elev beredas tillfälle att efter nämnda tidpunkt slutföra påbörjad yrkesutbildning.

Barn som icke uppnått skolpliktig ålder och ej är omhändertaget för samhällsvård skall utskrivas slutligt, när vårdnadshavaren begär det.

32 §.

Beslut i fråga som avses i 30 § meddelas av särskolans rektor efter samråd med skolans läkare.

Om slutlig utskrivning från särskola beslutar särskolchefen efter samråd med överläkaren hos styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda. I fråga om elev i specialsärskola beslutar dock skolans rektor efter samråd med skolans läkare. Styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda äger uppdraga åt rektor för särskola att efter samråd med skolans läkare besluta om slutlig utskrivning.

Fråga som avses i 30 § första eller andra stycket eller i 31 § prövas dock av beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda, om

särskolchefen, överläkaren hos styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, rektorn för särskolan eller skolans läkare begär det, meningsskiljaktighet i frågan uppstått mellan den som enligt första eller andra stycket äger besluta och vårdnadshavaren, förmyndaren eller eleven, om han fyllt 15 år,

nämnden i andra fall finner att den bör pröva frågan.

I fråga om specialsärskola avser bestämmelserna i tredje stycket beslutsnämnd i den landstingskommun där skolan är belägen.

33 §.

För särskolpliktig psykiskt utvecklingsstörd, som avses i 3 § fjärde stycket, gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i skollagen om undervisning i specialskola i stället för 26—32 §§.

Fråga om särskolplikt efter utgången av vårterminen det kalenderår då elev fyller 17 år prövas av den lokala styrelsen för specialskolenheten. Uppstår meningsskiljaktighet i denna fråga mellan styrelsen och vårdnadshavaren, förmyndaren eller eleven, prövas frågan av beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda i den landstingskommun där specialskolenheten är belägen.

Med eget samtycke får psykiskt utvecklingsstörd elev i specialskolan beredas tillfälle att slutföra påbörjad yrkesutbildning efter det att hans särskolplikt upphört.

Inskrivning i vårdhem eller specialistsjukhus och utskrivning därifrån m. m.

34 §.

Vård i vårdhem eller specialistsjukhus skall beredas psykiskt utvecklingsstörd som är i behov därav, efter hans eget samtycke om han är myndig och annars efter samtycke av vårdnadshavaren eller förmyndaren. Den som fyllt femton år och nått sådan mognad att hans vilja bör beaktas får dock beredas vård endast efter eget samtycke.

Psykiskt utvecklingsstörd som är omhändertagen för samhällsvård skall om han behöver vård i vårdhem eller specialistsjukhus beredas sådan vård.

35 §.

Psykiskt utvecklingsstörd som fyllt 15 år får oberoende av samtycke som avses i 34 § första stycket beredas vård i vårdhem eller specialistsjukhus, om vården är oundgängligen påkallad med hänsyn till utvecklingsstörningens grad och till att han till följd av utvecklingsstörningen

a) är farlig för annans personliga säkerhet eller fysiska eller psykiska hälsa eller för eget liv,

b) är ur stånd att taga vård om sig själv,

c) är ur stånd att skydda sig själv mot att bli sexuellt utnyttjad eller

d) har ett för närboende eller andra grovt störande levnadssätt.

Vård i specialsjukhus oberoende av samtycke får beredas även när vården är oundgängligen påkallad med hänsyn till, förutom utvecklingsstörningens grad, att den utvecklingsstörde till följd av utvecklingsstörningen är farlig för annans egendom eller annat av lagstiftningen skyddat intresse som icke avses i första stycket under a. Vården får dock beredas endast med stöd av domstols förordnande enligt 31 kap. 3 § brottsbalken.

36 §.

Om inskrivning i vårdhem beslutar vårdchefen efter samråd med överläkaren hos styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda och, när det gäller specialvårdhem, med vårdhemmets föreståndare.

Om inskrivning i specialsjukhus beslutar överläkaren vid sjukhuset.

På begäran av vårdchefen, överläkaren hos styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, föreståndaren för specialvårdhemmet eller överläkaren vid specialsjukhuset eller när vårdnadshavaren, förmyndaren eller den psykiskt utvecklingsstörde, om han fyllt 15 år, icke är ense med den som enligt första eller andra stycket äger besluta, prövas dock frågan av beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda. Därvid prövas fråga om inskrivning i specialvårdhem eller specialsjukhus av beslutsnämnd i den landstingskommun, där inrättningen är belägen.

37 §.

Har någon genom lagakraftvunnen dom överlämnats till vård i specialsjukhus skall socialstyrelsen föranstalta om att han utan dröjsmål inskrives i sådant sjukhus. Är den psykiskt utvecklingsstörde redan inskriven i sådant sjukhus, skall han i fortsättningen anses inskriven på grund av domen.

38 §.

Den som inskrivits i vårdhem eller specialsjukhus enligt 34 § skall utskrivas, när han icke längre behöver vården.

Om patienten icke är omhändertagen för samhällsvård skall han också utskrivas när det begäres av vårdnadshavaren, förmyndaren eller patienten själv, om han är myndig eller fyllt 15 år och nått sådan mognad att hans vilja bör beaktas.

39 §.

Den som inskrivits i vårdhem eller specialsjukhus med stöd av 35 § får utskrivas på försök, om särskilda skäl föreligger och det icke medför fara för annans personliga säkerhet eller hans eget liv.

Utskrivning på försök skall avse viss tid, högst sex månader, som kan förlängas med högst sex månader åt gången. Patienten får åläggas att iakttaga särskilda föreskrifter och ställas under tillsyn av lämplig person.

Den som utskrivits på försök får återintagas i vårdhemmet eller på specialsjukhuset, om förhållandena påkallar det.

40 §.

Den som inskrivits i vårdhem eller specialsjukhus med stöd av 35 § skall ofördröjligen utskrivas slutligt, om förutsättningar enligt nämnda paragraf för att bereda honom vård icke längre föreligger. Den omständigheten att patienten är farlig för annans egendom eller annat av lagstiftningen skyddat intresse, som icke avses i 35 § första stycket under a, får icke utgöra grund för kvarhållande i annat fall än när patienten beretts vård på grund av domstols förordnande.

41 §.

Fråga som avses i 38—40 §§ och som rör patient i vårdhem prövas av vårdchefen efter samråd med överläkaren hos styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda eller, i fråga om patient i specialvårdhem, av föreståndaren efter samråd med hemmets läkare.

Fråga som avses i 38 §, 39 § första eller andra stycket eller i 40 § prövas dock av beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda, om

vårdchefen, överläkaren hos styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda eller föreståndaren eller läkaren vid vårdhemmet begär det,

meningsskiljaktighet i frågan uppstått mellan den som enligt första stycket äger besluta och vårdnadshavaren, förmyndaren eller patienten, om han fyllt 15 år,

nämnden i andra fall finner att den bör pröva frågan.

I fråga om specialvårdhem avser bestämmelserna i andra stycket beslutsnämnd i den landstingskommun där vårdhemmet är beläget.

42 §.

Fråga som avses i 38—40 §§ och som rör patient i specialsjukhus prövas av överläkaren vid sjukhuset. Om särskilda skäl föreligger, äger överläkaren beträffande viss patient överlåta på annan läkare vid sjukhuset att besluta om återintagning enligt 39 § tredje stycket.

Fråga som avses i 38 §, 39 § första eller andra stycket eller i 40 § prövas dock av beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda i den landstingskommun där sjukhuset är beläget, om

överläkaren vid sjukhuset eller vårdchefen eller överläkaren hos styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda i den landstingskommun där patienten är bosatt begär det,

meningsskiljaktighet i frågan uppstått mellan överläkaren vid sjukhuset och vårdnadshavaren, förmyndaren eller patienten, om han fyllt 15 år, nämnden i andra fall finner att den bör pröva frågan.

Beslutsnämnd prövar alltid fråga som avses i 39 § första eller andra stycket eller i 40 §, om frågan gäller patient, som av domstol överlämnats till vård i specialsjukhus eller som i annat fall beretts vård i specialsjukhus med stöd av 35 § och som under inflytande av psykisk utvecklingsstörning begått brott mot annans personliga säkerhet, för vilket åtal icke väckts, eller som varit intagen i fångvårdsanstalt för undergående av påföljd för brott och under tiden för anstaltsvården eller i samband med att denna upphört inskrivits i specialsjukhus med stöd av 35 § och icke skall återföras till anstalten.

När patient som avses i tredje stycket ger till känna att han icke vill vara inskriven i sjukhuset eller när anledning föreligger till utskrivning av patienten, skall överläkaren ofördröjligen anmäla det hos nämnden.

43 §.

För patient i specialsjukhus vilken avses i 42 § tredje stycket prövar beslutsnämnd i den landstingskommun, där sjukhuset är beläget, fråga om tillstånd att vistas på egen hand utom sjukhusområdet under viss del av dygnet eller tillfälligt under visst antal dygn. Sådant tillstånd får meddelas endast om patientens vistelse utom sjukhusområdet icke medför fara för annans personliga säkerhet eller patientens eget liv. Tillstånd får förbindas med särskilda föreskrifter.

Nämnden äger i fråga om viss patient överlåta på överläkaren vid sjukhuset att besluta om tillstånd.

Överläkaren får återkalla tillstånd att vistas på egen hand utom sjukhusområdet, om förhållandena påkallar det. Om särskilda skäl föreligger, äger han i fråga om viss patient överlåta på annan läkare vid sjukhuset att återkalla tillstånd.

Besvär m. m.

44 §.

Mot beslut varigenom
någon inskrivits i särskola eller vårdhem eller i specialsjukhus i annat fall än som avses i 37 §,
särskolplikt eljest ålagts,
särskolelev ålagts att bo i annat enskilt hem än det egna, i inackorderingshem eller i elevhem,
ansökan om befrielse från skolgången i särskola avslagits,
begäran om tillstånd att vistas på egen hand utom elevhem, vårdhem eller specialsjukhus avslagits helt eller delvis eller sådant tillstånd återkallats,
ansökan om utskrivning från särskola, vårdhem eller specialsjukhus avslagits,

undervisning i särskola återupptagits eller återintagning i vårdhem eller specialsjukhus skett efter utskrivning på försök,

någon i samband med utskrivning på försök ålagts att iakttaga särskilda föreskrifter eller ställts under tillsyn

får talan föras genom besvär hos den psykiatriska nämnd som avses i lagen den 16 juni 1966 (nr 293) om beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall. Mot beslut som avses i 23 § första stycket får dock talan icke föras.

Mot beslut varigenom omsorg enligt denna lag vägrats eller någon uttagits till specialundervisning eller hänvisats till annan skolform i samma särskola får talan föras hos huvudtillsynsmyndigheten genom besvär, om annat ej framgår av tredje stycket.

Mot beslut av lokal styrelse för specialskolan får talan föras hos länskolnämnden genom besvär.

I övrigt får talan icke föras mot beslut i fråga om omsorger om någon enligt denna lag.

45 §.

Mot psykiatriska nämndens beslut eller huvudtillsynsmyndighetens beslut enligt 44 § får talan icke föras.

Mot länskolnämndens beslut får talan föras hos Konungen genom besvär.

46 §.

Talan enligt 44 § eller 45 § andra stycket får föras av vårdnadshavaren, förmyndaren eller den som beslutet rör, om han fyllt 15 år.

Mot beslut, varigenom inskrivning i särskola, vårdhem eller specialsjukhus vägrats, får talan också föras av skolstyrelsen, barnavårdsnämnden eller socialnämnden.

Talan enligt 44 § första eller andra stycket får föras utan inskränkning till viss tid.

Besvären skall inges till den som meddelat beslutet.

47 §.

Talan mot beslut, varigenom beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda avvisat biträde eller utlåtits sig om ersättning som avses i 21 § tredje stycket, föres hos psykiatriska nämnden genom besvär.

Besvären skall inges till beslutsnämnden.

48 §.

Beslut som avses i 30 § tredje stycket eller 39 § tredje stycket samt beslut av beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda länder omedelbart till efterrättelse. Myndighet som har att pröva besvär äger dock i avvaktan på sitt slutliga avgörande förbjuda eller avbryta verkställighet av beslut, som överklagats hos myndigheten.

49 §.

När psykiatriska nämnden handlägger ärende, som rör särskolplikt eller i annat avseende elev i särskola, skall en av läkarna i nämnden ersättas med ledamot som har särskild erfarenhet av undervisning av psykiskt utvecklingsstörda.

Vid handläggning inför nämnden gäller i övrigt i tillämpliga delar 29 och 31—34 §§ lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall.

Övriga bestämmelser

50 §.

Vid bedömning av fråga om inskrivning i särskola, vårdhem eller specialsjukhus skall läkarintyg och de andra handlingar Konungen föreskriver vara tillgängliga. Detta gäller dock icke, när domstol överlämnat någon till vård i specialsjukhus.

För inskrivning i särskola eller vårdhem utan samtycke av vårdnadshavaren, förmyndaren eller den psykiskt utvecklingsstörde, om han fyllt 15 år, får icke godtagas läkarintyg som är utfärdat av överläkaren hos styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda. För inskrivning i specialsjukhus utan sådant samtycke får icke godtagas läkarintyg som är utfärdat av läkare som tjänstgör vid sjukhuset.

Särskolchef, vårdchef och överläkare hos styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda äger ombesörja undersökning som behöves för att bedöma fråga om inskrivning som avses i första stycket.

51 §.

Frågan om utskrivning från särskola, vårdhem eller specialsjukhus skall prövas fortlöpande.

Vårdnadshavaren, förmyndaren eller den psykiskt utvecklingsstörde, om han fyllt 15 år, får göra ansökan om utskrivning.

Beslutsnämnd är icke skyldig att pröva ansökan om utskrivning, förrän tre månader förflutit från prövningen av tidigare ansökan.

52 §.

I samband med utskrivning från särskola, vårdhem eller specialsjukhus skall prövas om andra omsorger som avses i denna lag bör beredas eleven eller patienten efter utskrivningen.

53 §.

Skolstyrelse skall vidtaga åtgärder för att den som är i särskolpliktig ålder och kan antagas behöva undervisning i särskola erhåller sådan undervisning.

Barnavårdsnämnd skall, utöver vad som följer av barnavårdslagen den

29 april 1960 (nr 97), vidtaga åtgärder för att den som ej fyllt 18 år och som kan antagas behöva vård enligt denna lag beredes sådan vård.

Socialnämnd skall, om det ej ankommer på barnavårdsnämnden, vidtaga åtgärder för att den som fyllt 18 år och kan antagas behöva vård enligt denna lag beredes sådan vård.

Skolstyrelse, barnavårdsnämnd och socialnämnd äger ombesörja undersökning, som behöves för att vidtaga åtgärd enligt denna paragraf.

54 §.

Polismyndighet skall lämna handräckning på begäran av

1) särskolchef eller rektor för särskola, om den som är i särskolpliktig ålder och inskrivits i särskola icke inställer sig i skolan eller i elevhem där han skall bo eller icke återvänder, sedan beslut fattats enligt 30 § tredje stycket,

2) vårdchef eller föreståndare för vårdhem, om den som inskrivits i hemmet icke inställer sig där eller icke återvänder, sedan beslut fattats enligt 39 § tredje stycket,

3) överläkare vid specialistsjukhus, om den som inskrivits i sjukhuset icke inställer sig där eller icke återvänder, sedan beslut fattats enligt 39 § tredje stycket,

4) särskolchef, vårdchef, rektor för särskola, föreståndare för vårdhem eller överläkare vid specialistsjukhus för att återföra inskriven, som avvikit från särskola, elevhem, vårdhem eller specialistsjukhus eller som icke återvänder till elevhem, vårdhem eller specialistsjukhus sedan tid för tillstånd att vistas på egen hand utom inrättningen löpt ut eller tillståndet återkallats,

5) tjänsteman eller myndighet som anges i 50 § sista stycket eller 53 §, om någon icke inställer sig till undersökning som han skall genomgå enligt nämnda lagrum.

Handräckning enligt första stycket 1, 2 eller 3 får lämnas endast om det beslut som den begärda handräckningen avser skall lända till efterrättelse omedelbart.

Om särskilda skäl föreligger får överläkare vid specialistsjukhus beträffande viss patient överlåta på annan läkare vid sjukhuset att begära handräckning.

55 §.

Vad som sägs i denna lag om överläkare vid specialistsjukhus avser även biträdande överläkare som anförtrotts särskild sjukavdelning.

56 §.

Avgift utgår icke för omsorger enligt denna lag. Av den som icke är berättigad till folkpension i form av hel förtidspension eller ålderspension och

som har inkomst av eget arbete får dock uttagas skälig ersättning för kost och för bostad, som tillhandahålles honom.

Vid tillämpning av 10 kap. 3 § lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring anses specialsjukhus som annan anstalt än sjukhus.

57 §.

Den som driver enskild inrättning eller verksamhet i strid mot bestämmelserna i 10 § första stycket, dömes till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som hjälper någon som är inskriven i specialsjukhus med stöd av 35 § att avvika från sjukhuset, dömes till böter eller fängelse i högst två år. För försök dömes till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

58 §.

Den som är eller varit verksam inom den verksamhet för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda som avses i denna lag får ej obehörigen yppa vad han därvid erfarit om enskilds personliga förhållanden.

Den som bryter mot första stycket dömes, om gärningen ej är belagd med straff i brottsbalken, till böter eller fängelse i högst ett år.

59 §.

Närmare föreskrifter för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av huvudtillsynsmyndigheten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1968, då lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna skall upphöra att gälla.

Psykiskt utvecklingsstörd, som vid ikraftträdandet erhåller sluten psykiatrisk vård på specialsjukhus, skall anses inskriven i specialsjukhuset enligt bestämmelse i nya lagen som motsvarar den med stöd av vilken han intagits på sjukhuset. Är den psykiskt utvecklingsstörde utskriven på försök enligt 19 § lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall, skall han anses utskriven på försök enligt nya lagen.

Har psykiskt utvecklingsstörd genom lagakraftvunnen dom, som meddelats före ikraftträdandet, överlämnats till sluten psykiatrisk vård, äger socialstyrelsen besluta att han skall vårdas i specialsjukhus. Fattas sådant beslut anses som om patienten av domstol genom lagakraftvunnen dom överlämnats till vård i specialsjukhus.

Psykiskt utvecklingsstörd, som vid ikraftträdandet är intagen i särskola eller vårdanstalt, skall anses inskriven där enligt bestämmelser i nya lagen

2—Bihang till riksdagens protokoll 1967. 9 saml. 2 avd. Nr 67

som motsvarar dem med stöd av vilka han intagits i skolan eller anstalten.

Psykiskt utvecklingsstörd, som vid ikraftträdandet är försöksutskriften eller utackorderad i familjevård enligt 18 § lagen om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna, skall anses utskriften på försök enligt 30 § nya lagen, dock för högst sex månader räknat från ikraftträdandet.

Centralstyrelse som avses i lagen om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna skall för återstoden av centralstyrelsens mandatperiod utgöra styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, om landstinget eller stadsfullmäktige ej beslutar annat.

Landstingskommuner som vid ikraftträdandet har gemensam centralstyrelse får ha gemensam styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda och gemensam beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda.

Plan som avses i 8 § inges för fastställelse senast den dag Konungen bestämmer.

Godkännande enligt äldre bestämmelser av inrättning för psykiskt utvecklingsstörda skall gälla tills annat föreskrives av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer eller följer av beslut som fattats enligt 10 § andra stycket.

Den som intill den 1 juli 1968 mottagit psykiskt efterblivna för yrkesmässigt bedriven undervisning eller vård utan att verksamheten varit upptagen i plan eller godkänd enligt 2 § fjärde stycket lagen om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna skall anses ha fått godkännande enligt 10 § nya lagen till och med december månad 1968, om myndighet som har att meddela sådant godkännande icke beslutar annat.

Så länge Vipeholms sjukhus drives av staten får plan som avses i 8 § fastställas, även om den icke upptager platser för sådana psykiskt utvecklingsstörda som kan beredas plats i nämnda sjukhus. Under samma tid skall Vipeholms sjukhus anses som specialistsjukhus vid tillämpning av nya lagen, i den mån annat icke följer av bestämmelser som Konungen meddelar.

I fråga om besvär i ärende vari beslut meddelats före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer äger meddela de övriga föreskrifter, som behöves i samband med ikraftträdandet av denna lag.

Förekommer i lag eller författning hänvisning till stadgande, som ersatts genom bestämmelse i nya lagen, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 6 § skollagen den 6 juni 1962 (nr 319)

Härigenom förordnas, att 6 § skollagen den 6 juni 1962¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

6 §.

Med skola — — — — — särskilt angivet.

Vad i — — — — — barnet står.

Beträffande undervisningen av vissa psykiskt efterblivna gäller vad därom är särskilt stadgat.

Om undervisning av vissa psykiskt utvecklingsstörda gälla bestämmelser i lagen den 1967 (nr) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1968.

¹ Senaste lydelse av 6 § se 1965:247.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 30 kap. 7 § och 31 kap. 3 § brottsbalken

Härigenom förordnas, att 30 kap. 7 § och 31 kap. 3 § brottsbalken¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

30 kap.

7 §.

Befinnes att den dömda är i varaktigt behov av sluten psykiatrisk vård och beredes honom efter utgången av minsta tiden sådan vård med stöd av lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall, må interneringsnämnden förordna om interneringens upphörande.

Befinnes att den dömda är i varaktigt behov av sluten psykiatrisk vård *eller vård i specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda* och beredes honom efter utgången av minsta tiden sådan vård med stöd av lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall *eller 35 § lagen angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda*, må interneringsnämnden förordna om interneringens upphörande.

31 kap.

3 §.

Kan den som begått brottslig gärning, enligt vad som framgår av föreskriven medicinsk utredning, beredas vård med stöd av lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall, må rätten, om den finner behov av sådan vård föreligga, förordna att han skall överlämnas till

Kan den som begått brottslig gärning, enligt vad som framgår av föreskriven medicinsk utredning, beredas vård med stöd av lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall *eller vård i specialsjukhus med stöd av 35 § lagen angående omsorger om vissa psykiskt utveck-*

¹ Senaste lydelse av 30 kap. 7 § och 31 kap. 3 § se 1966:295.

(Nuvarande lydelse)

sluten psykiatrisk vård. Om gärningen icke begåtts under inflytande av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämställd med sinnessjukdom, må dock sådant förordnande meddelas allenast såframt särskilda skäl äro därtill.

(Föreslagen lydelse)

lingsstörda, må rätten, om den finner behov av sådan vård föreligga, förordna att han skall överlämnas till sluten psykiatrisk vård *eller vård i specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda*. Om gärningen icke begåtts under inflytande av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämställd med sinnessjukdom, må dock sådant förordnande meddelas allenast såframt särskilda skäl äro därtill.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1968.

Innehåller utlåtande över rättspsykiatrisk undersökning, som avgivits före ikraftträdandet, att den misstänkte kan beredas vård med stöd av lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall, skall rätten, om skäl föreligger till det, inhämta yttrande av medicinalstyrelsen huruvida vård i specialsjukhus bör komma i fråga.

Förslag

till

Lag**om ändrad lydelse av 20 kap. 7 § rättegångsbalken**

Härigenom förordnas, att 20 kap. 7 § rättegångsbalken¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

20 kap.

7 §.

Åklagare må — — — väckes; eller
4. om brottet uppenbarligen be-
gåtts under inflytande av sådan
själslig abnormitet, som avses i 33
kap. 2 § brottsbalken, samt slutet
psykiatrisk vård kommer till stånd
utan lagföring och åtal ej är påkal-
lat av särskilda skäl.

Åklagare må — — — väckes; eller
4. om brottet uppenbarligen be-
gåtts under inflytande av sådan
själslig abnormitet, som avses i 33
kap. 2 § brottsbalken, samt slutet
psykiatrisk vård *eller vård i vård-
hem eller specialsjukhus för psy-
kiskt utvecklingsstörda* kommer till
stånd utan lagföring och åtal ej är
påkallat av särskilda skäl.

Beslut jämlikt — — — — — av riksåklagaren.

Beslut att — — — — — finnas föreligga.

Närmare föreskrifter — — — — — av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1968.

¹ Senaste lydelse av 20 kap. 7 § se 1966:296.

Förslag

till

Lag**angående ändring i lagen den 4 juni 1964 (nr 450) om åtgärder vid samhälls-
farlig asocialitet**

Härigenom förordnas, att 3, 5 och 18 §§ lagen den 4 juni 1964 om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***3 §.**

Förordnande om intagning — — — — — och säkerhet.

Ej må — — — — — arbetsanstalt meddelas

a) om han är i behov av sluten psykiatrisk vård eller vård på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare,

a) om han är i behov av sluten psykiatrisk vård, *vård i vårdhem eller specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda* eller vård på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare,

b) om han dömts — — — — — kan verkställas.

Förordnande om någons — — — — — eller internering.

Om flera — — — — — för böter.

5 §.

Förekommer anledning — — — — — och övervakningsnämnd.

Den som avses med utredningen skall, såvida icke anledning uppenbarligen saknas, undersökas av läkare. Av utlåtande över läkarundersökningen skall framgå, huruvida den undersökte är i behov av sluten psykiatrisk vård.

Den som avses med utredningen skall, såvida icke anledning uppenbarligen saknas, undersökas av läkare. Av utlåtande över läkarundersökningen skall framgå, huruvida den undersökte är i behov av sluten psykiatrisk vård *eller vård i vårdhem eller specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda*.

Den som skall — — — — — hans inställande.

Senaste lydelse av 3, 5 och 18 §§ se 1966:297.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

18 §.

Skall den — — — — — anses förfallet.

Om intagen skall undergå fängelse kortare tid än sex månader, så ock om domstol överlämnat intagen till sluten psykiatrisk vård eller vård enligt lagen om nykterhetsvård och han till följd därav skall intagas för sluten psykiatrisk vård eller tvångsintagas på vårdanstalt, skall verkställigheten eller vården så länge den pågår träda i stället för behandlingen i arbetsanstalt.

Om intagen skall undergå fängelse kortare tid än sex månader, så ock om domstol överlämnat intagen till sluten psykiatrisk vård, *vård i specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda* eller vård enligt lagen om nykterhetsvård och han till följd därav skall intagas för sluten psykiatrisk vård *eller vård i specialsjukhus* eller tvångsintagas på vårdanstalt, skall verkställigheten eller vården så länge den pågår träda i stället för behandlingen i arbetsanstalt.

I kvarhållningstiden — — — — — villkorligt utskriven.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1968.

Förslag

till

Lag**angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 6 maj 1964 (nr 541) om behandling i fångvårdsanstalt**

Härigenom förordnas, att 27 § lagen den 6 maj 1964 om behandling i fångvårdsanstalt¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

27 §.

Sjuknar intagen, — — — — — vid anstalten.

För undersökning — — — — — lämplig vård.

När det — — — — — särskilda föreskrifter.

Om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall meddelas bestämmelser i *särskild lag*.

Om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall *och vård i specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda* meddelas bestämmelser i *särskilda lagar*.

Tid varunder — — — — — skäl föreligga.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1968.

¹ Senaste lydelse av 27 § se 1966:298.

Förslag

till

Lag**angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 maj 1963 (nr 197) om allmänt kriminalregister**

Härigenom förordnas, att 2 § lagen den 22 maj 1963 om allmänt kriminalregister¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***2 §.**

Registret skall — — — — — eller internering;

2. Överlämnats till slutet eller öppen psykiatrisk vård eller, om för brottet är stadgat fängelse, till vård enligt lagen om nykterhetsvård; eller

2. Överlämnats till slutet eller öppen psykiatrisk vård *eller till vård i specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda* eller, om för brottet är stadgat fängelse, till vård enligt lagen om nykterhetsvård; eller

3. erhållit anstånd — — — — — av förvandlingsstraff.

Har brott, — — — — — i registret.

I registret — — — — — eller beslutet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1968.

¹ Senaste lydelse av 2 § se 1966:299.

Förslag

till

Lag**angående ändring i lagen den 16 juni 1966 (nr 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål**

Härigenom förordnas, att 3, 5 och 7 §§ lagen den 16 juni 1966 om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

3 §.

Rätten får ej förordna att någon skall överlämnas till sluten psykiatrisk vård utan att rättspsykiatrisk undersökning företagits. *Detta gäller dock ej beträffande den som är intagen på sjukhus med stöd av beslut enligt 9 § andra stycket lagen den 16 juni 1966 (nr 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall eller på grund av domstols förordnande eller som är utskriven på försök enligt 19 § samma lag, om det enligt utlåtande av medicinalstyrelsen är uppenbart att fortsatt vård kan beredas honom med stöd av lagen.*

Rätten får ej förordna att någon skall överlämnas till sluten psykiatrisk vård *eller till vård i specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda* utan att rättspsykiatrisk undersökning företagits.

Förordnande som avses i första stycket behöver dock ej föregås av rättspsykiatrisk undersökning om den misstänkte är intagen på sjukhus för sluten psykiatrisk vård med stöd av beslut enligt 9 § andra stycket lagen den 16 juni 1966 (nr 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall eller på grund av domstols förordnande eller är utskriven på försök enligt 19 § samma lag eller är inskriven i specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda med stöd av 35 § lagen den 1967 (nr) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda. I sådant fall är det tillräckligt att i målet föreligger utlåtande av medicinalstyrelsen enligt vilket det är uppenbart

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

att den misstänkte kan beredas fortsatt vård med stöd av lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall eller med stöd av 35 § lagen angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda.

5 §.

Utlåtande över rättspsykiatrisk undersökning skall, om annat ej följer av rättens beslut, innehålla uttalande dels om förutsättningarna för att bereda den misstänkte vård med stöd av lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall, dels om den misstänktes sinnesbeskaffenhet vid gärningens begående. Anser undersökningsläkaren att den misstänkte på grund av sin sinnesbeskaffenhet bör bli föremål för annan åtgärd än sluten psykiatrisk vård, skall detta anmärkas.

Utlåtande över rättspsykiatrisk undersökning skall, om annat ej följer av rättens beslut, innehålla uttalande dels om förutsättningarna för att bereda den misstänkte vård med stöd av lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall eller vård i specialsjukhus med stöd av 35 § lagen angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, dels om den misstänktes sinnesbeskaffenhet vid gärningens begående. Anser undersökningsläkaren att den misstänkte på grund av sin sinnesbeskaffenhet bör bli föremål för annan åtgärd än sluten psykiatrisk vård eller vård i specialsjukhus, skall detta anmärkas.

Undersökningsläkaren skall — — — — — sina uttalanden.

7 §.

Den som — — — — — eller häkte.

Har misstänkt, som är häktad, för rättspsykiatrisk undersökning förvarats på annan plats än i häkte, skall han återföras till häktet så snart undersökningen avslutats. Är han enligt undersökningsläkarens utlåtande i behov av sluten psykiatrisk vård, skall han i stället förvaras på rättspsykiatrisk klinik.

Har misstänkt, som är häktad, för rättspsykiatrisk undersökning förvarats på annan plats än i häkte, skall han återföras till häktet så snart undersökningen avslutats. Är han enligt undersökningsläkarens utlåtande i behov av sluten psykiatrisk vård eller vård i specialsjukhus, skall han i stället förvaras på rättspsykiatrisk klinik.

(Nuvarande lydelse)

Har rätten förordnat att någon skall överlämnas till sluten psykiatrisk vård och därvid förklarat att han skall vara häktad, skall han vårdas på rättspsykiatrisk klinik eller psykiatrisk avdelning i kriminalvårdsräjong till dess han intages på sjukhus enligt 12 § lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall. Han får, även sedan domen i målet vunnit laga kraft, hindras att lämna kliniken eller avdelningen och i övrigt underkastas det tvång som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med vården eller för att skydda honom själv eller omgivningen.

(Föreslagen lydelse)

Har rätten förordnat att någon skall överlämnas till sluten psykiatrisk vård *eller vård i specialsjukhus* och därvid förklarat att han skall vara häktad, skall han vårdas på rättspsykiatrisk klinik eller psykiatrisk avdelning i kriminalvårdsräjong till dess han intages på sjukhus enligt 12 § lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall *eller på specialsjukhus*. Han får, även sedan domen i målet vunnit laga kraft, hindras att lämna kliniken eller avdelningen och i övrigt underkastas det tvång som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med vården eller för att skydda honom själv eller omgivningen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1968.

Förslag

till

Lag**angående ändring i lagen den 16 juni 1966 (nr 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall**

Härigenom förordnas, att 1, 4 och 34 §§ lagen den 16 juni 1966 om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***1 §.**

Den som — — — — — under b).

Med psykisk sjukdom jämställes i denna lag psykisk abnormitet, som icke är psykisk sjukdom eller *psykisk efterblivenhet*.

Med psykisk sjukdom jämställes i denna lag psykisk abnormitet, som icke är psykisk sjukdom eller *utgöres av hämning i förståndsutvecklingen*.

Vård beredes — — — — — sådan kommun.

Vad som — — — — — särskild sjukavdelning.

4 §.

Ansökan om — — — — — om intagning.

Läkare vid sjukhus eller klinik, där sluten psykiatrisk vård icke meddelas, eller vid sjukhem för lätt-skötta psykiskt sjuka eller *föreståndare vid särskola eller vårdanstalt för psykiskt efterblivna* får göra ansökan i fråga om den för vars vård han svarar. Militär chef, dock lägst kompanichef eller motsvarande chef, får göra ansökan beträffande den som står under hans befäl.

Läkare vid sjukhus eller klinik, där sluten psykiatrisk vård icke meddelas, eller vid sjukhem för lätt-skötta psykiskt sjuka eller *specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda eller rektor för särskola eller föreståndare för vårdhem för psykiskt utvecklingsstörda* får göra ansökan i fråga om den för vars vård han svarar. Militär chef, dock lägst kompanichef eller motsvarande chef, får göra ansökan beträffande den som står under hans befäl.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

I fråga — — — — — han står.

Beträffande den — — — — — utskriven därifrån.

Konungen äger — — — — — tillhör krigsmakten.

34 §.

Utskrivningsnämnd eller — — — — — äro närvarande.

Rättegångsbalkens regler om omröstning i överrätt i fråga om ansvar äga motsvarande tillämpning på avgörande av utskrivningsnämnd eller psykiatriska nämnden.   *Bestämmelserna i 29 kap. rättegångsbalken om omröstning i överrätt äga motsvarande tillämpning på avgörande av utskrivningsnämnd eller psykiatriska nämnden.*

Innebär beslut — — — — — psykiatriska nämnden.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1968.

Förslag

till

Lag**om ändrad lydelse av 1 § 3 mom. sjukvårdslagen den 6 juni 1962 (nr 242)**

Härigenom förordnas, att 1 § 3 mom. sjukvårdslagen den 6 juni 1962¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***1 §.**

3 m o m. Bestämmelserna i denna lag gälla icke sådan vård av psykiskt efterblivna, varom är särskilt stadgat.

I fråga om annan vård av psykiskt efterblivna äger Konungen meddela föreskrifter som avvika från bestämmelserna i denna lag.

3 m o m. Bestämmelserna i denna lag gälla icke sådan vård av psykiskt utvecklingsstörda, som avses i lagen den 1967 (nr) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, i vidare mån än som föreskrives i sistnämnda lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1968.

¹ Senaste lydelse av 1 § 3 mom. se 1966:625.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag

Härigenom förordnas, att 7 § lagen den 26 juli 1947 om allmänna barnbidrag¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

7 §.

Där vid — — — — — den bidragsberättigade.

Vad i första stycket sägs om kommunalt organ skall, såvitt avser vård å anstalt för epileptiker, äga motsvarande tillämpning å landstingskommun eller, efter Konungens bestämmande, annan som driver sådan anstalt, oavsett att ersättning för vården ej må uttagas av barnet eller annan enskild person.

Vad i första stycket sägs om kommunalt organ skall äga motsvarande tillämpning å landstingskommun och stad som ej tillhör sådan kommun eller, efter Konungens bestämmande, annan huvudman i fråga om allmänt barnbidrag för barn som bor i elevhem, vårdhem, specialsjukhus eller inackorderingshem, som avses i lagen den 1967 (nr) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, eller åtnjuter omsorger enligt nämnda lag och bor i enskilt hem på huvudmannens bekostnad eller vårdas på anstalt för epileptiker, oavsett att ersättning ej må uttagas av barnet eller annan enskild person.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1968.

¹ Senaste lydelse av 7 § se 1957:173.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, som skall ersätta lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna. Den föreslagna lagen reglerar alla särskilda omsorger — undervisning, vård och bostad — som det allmänna skall bereda psykiskt utvecklingsstörda.

Huvudmannaskapet för omsorgerna föreslås fortfarande ligga på landstingskommunerna och de landstingsfria städerna. Staten skall dock sörja för undervisningen av blinda eller döva psykiskt utvecklingsstörda.

Ledningen av huvudmans verksamhet för de utvecklingsstörda föreslås skola utövas av en styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda. Vissa organisatoriska valmöjligheter skall emellertid finnas. För tveksamma eller kontroversiella ärenden om inskrivning i särskola, vårdhem eller specialsjukhus eller utskrivning därifrån m. m. skall enligt förslaget finnas beslutsnämnder för psykiskt utvecklingsstörda. Beslutsnämnd skall bestå av en jurist som ordförande samt två eller fyra andra ledamöter, som i regel skall vara ledamöter eller suppleanter i omsorgsstyrelsen.

Undervisning av psykiskt utvecklingsstörda skall enligt förslaget liksom f. n. meddelas i särskola, som kan vara förskola, skola för grundundervisning, träningsskola eller yrkesskola. Det förutsätts att allt fler av de svårare utvecklingsstörda barnen skall få undervisning. För utvecklingsstörda med anpassningssvårigheter eller vissa komplicerande fysiska handikapp skall meddelas specialundervisning i särskola eller undervisning i special-särskola. Helt ny är en föreslagen skyldighet för huvudmännen att anordna s. k. särskild undervisning i hemmet eller på en vårdinrättning av utvecklingsstörda, som på grund av rörelsehinder, sjukdom e. d. inte kan delta i särskolans vanliga arbete. Blinda eller döva utvecklingsstörda skall undervisas i den statliga specialskolan för blinda, döva eller talskadade barn. Särskolplikten för utvecklingsstörda föreslås liksom f. n. omfatta åldrarna 7—21 år, i undantagsfall 23 år. Särskolplikten föreslås gälla även för de blinda eller döva utvecklingsstörda.

För vård av psykiskt utvecklingsstörda skall enligt förslaget finnas vårdhem, specialvårdhem, specialsjukhus, daghem för barn och sysselsättningshem. Specialsjukhusen motsvarar i princip de nuvarande särskilda sjukhusen för psykiatrisk vård av psykiskt utvecklingsstörda. En nyhet är att en utvecklingsstörd, som behöver vård enligt lagen men inte bör få den i en inrättning som avses i lagen, skall kunna få vården i sitt hem.

På i huvudsak motsvarande sätt som när det gäller vård av psykiskt sjuka skiljs mellan en fri inskrivningsform och inskrivning oavsett samtycke. Vård oavsett samtycke föreslås kunna beredas en utvecklingsstörd, som fyllt 15 år, i vårdhem eller specialsjukhus. Förutsättningarna för så-

dan vård preciseras i nära anslutning till lagen den 16 juni 1966 (nr 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall. Bl. a. krävs att vården är oundgängligen påkallad med hänsyn till utvecklingsstörningens grad och till att någon av vissa s. k. specialindikationer föreligger.

Huvudmännen åläggs bl. a. att anordna elevhem och inackorderingshem. Begreppen externat- och internatskola utmönstras. Frågan om var en särskolelev skall bo skall enligt förslaget avgöras särskilt.

De nuvarande reglerna om förfarandet vid inskrivning och intagning för- enklas. Systemet med både inskrivnings- och intagningsbeslut föreslås bort- taget. Omsorger skall kunna beredas utan särskild ansökan eller anmälan. Samtycke till inskrivning skall inte behöva vara skriftligt. Läkrintyg skall dock krävas. Efter mönster av lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall föreslås en del nya processuella regler av betydelse från rättssäkerhetssynpunkt.

Nya fullföljdsregler föreslås. Beslut om skyldighet för någon att under- kasta sig omsorger skall i regel överklagas hos psykiatriska nämnden, som får en särskild sammansättning i särskolärenden. Mot beslut att vägra om- sorg skall talan i regel föras hos huvudtillsynsmyndigheten, som är antingen skolöverstyrelsen eller socialstyrelsen. Psykiatriska nämndens eller hu- vudtillsynsmyndighetens beslut får inte överklagas.

Omsorger enligt den föreslagna lagen skall i regel vara avgiftsfria.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1968.

I det följande kommer av framställningen i propositionen att återges en- dast vissa delar av vad föredragande departementschefen anför i den all- männa motiveringen vid lagrådsremissen. Beträffande övriga delar av framställningen i propositionen såsom gällande bestämmelser, innehållet i betänkandet Omsorger om psykiskt utvecklingshämmande, remissyttranden över betänkandet, specialmotiveringen till lagförslagen, lagrådets utlåtande och departementschefens yttrande vid propositionens avlåtande, hänvisas till propositionen.

Motionsyrkandena

I *motionerna I: 876* av fru Wallentheim *m. fl.* samt *II: 1085* av fru Eriks- son i Stockholm *m. fl.*, *motionerna I: 877* av herr Nyman *m. fl.* samt *II: 1086* av herr Mattsson *m. fl.* samt *motionen II: 1087* av fru Ryding *m. fl.* har yrkats, att riksdagen skall antaga vissa förslag som innebär ändring i Kungl. Maj:ts förslag till lag angående omsorger om vissa psykiskt utveck- lingsstörda. De olika motionsförslagen framgår av följande sammanställ- ning (s. 36—41).

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Motionerna I: 876 och II: 1085)

3 §.

Undervisning av psykiskt utvecklingsstörda meddelas i särskola. I samband därmed skall eleverna beredas den personliga och medicinska omvårdnad som behöves. Särskola omfattar förskola, skola för grundundervisning, träningskola eller yrkesskola eller flera av dessa skolformer.

För psykiskt ——— i specialsärskola.

För psykiskt ——— lämpad undervisning.

Undervisning av ——— den 6 juni 1962 (nr 319).

4 §.

För vård av psykiskt utvecklingsstörda skall finnas vårdhem, specialsjukhus, daghem för barn och sysselsättningshem. För utvecklingsstörda som behöver vård i vårdhem med särskilda anordningar skall finnas specialvårdhem.

Psykiskt utvecklingsstörd, ——— i hemmet.

3 §.

Undervisning av ——— dessa skolformer.

För psykiskt ——— i specialsärskola.

För psykiskt ——— lämpad undervisning.

Undervisning av ——— den 6 juni 1962 (nr 319).

4 §.

För vård av psykiskt utvecklingsstörda skall finnas vårdhem, specialsjukhus, daghem för barn, sysselsättningshem och verkstäder för skyddad sysselsättning. För utvecklingsstörda som behöver vård i vårdhem med särskilda anordningar skall finnas specialvårdhem.

Psykiskt utvecklingsstörd, ——— i hemmet.

(Motionerna I: 877 och II: 1086)

(Motionen II: 1087)

3 §.

Undervisning av psykiskt utvecklingsstörda meddelas i särskola. I samband därmed skall eleverna beredas den personliga och medicinska omvårdnad som behöves. *Särskoleväsendet* omfattar förskola, skola för grundundervisning, träningsskola och yrkesskola.

För psykiskt ——— i specialsärskola.

För psykiskt ——— lämpad undervisning.

Undervisning av ——— den 6 juni 1962 (nr 319).

4 §.

Vård av psykiskt utvecklingsstörda skall omfatta erforderlig personlig och medicinsk omvårdnad, lekterapi, arbetsterapi och skyddad sysselsättning. För vården skall finnas vårdhem, specialsjukhus, daghem för barn, sysselsättningshem och verkstäder för skyddad sysselsättning. För utvecklingsstörda som behöver vård i vårdhem med särskilda anordningar skall finnas specialvårdhem.

Psykiskt utvecklingsstörd, ——— i hemmet.

3 §.

Undervisning av psykiskt utvecklingsstörda meddelas i särskola. I samband därmed skall eleverna beredas den personliga och medicinska omvårdnad som behöves. *Särskoleväsendet* omfattar förskola, skola för grundundervisning, träningsskola och yrkesskola.

För psykiskt ——— i specialsärskola.

För psykiskt ——— lämpad undervisning.

Undervisning av ——— den 6 juni 1962 (nr 319).

4 §.

För vård ——— finnas specialvårdhem.

Vård av psykiskt utvecklingsstörda skall omfatta erforderlig social och medicinsk omvårdnad samt andra omsorger såsom lekterapi, arbetsterapi och skyddad sysselsättning.

Psykiskt utvecklingsstörd, ——— i hemmet.

För vård av psykiskt utvecklingsstörda skall finnas verkstäder för skyddad sysselsättning.

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Motionerna I: 876 och II: 1085)

6 §.

Ledningen av landstingskommuns verksamhet enligt denna lag utövas av en styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda. *Till sådan styrelse får utses nämnd som handhar andra landstingskommunens förvaltningsuppgifter.*

Landstingskommun äger överlåta ledningen av särskola på skolstyrelsen i den kommun där särskolan är belägen.

Landstingskommun äger besluta
— — — landstingskommunens sjukvårdsstyrelse.

Drives inrättning — — — psykiskt utvecklingsstörda.

För vissa — — — sådana nämnder.

11 §.

Särskola skall stå under ledning av en rektor. För vårdhem, daghem, sysselsättningshem, inackorderingshem och elevhem skall finnas förestandare.

Vid de — — — medicinska vården.

6 §.

Ledningen av landstingskommuns verksamhet enligt denna lag utövas av en styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda.

Landstingskommun äger *med behållet ansvar för undervisningen* överlåta *vissa uppgifter rörande särskolans förvaltning till skolstyrelsen* i den kommun där särskolan är belägen.

Landstingskommun äger besluta
— — — landstingskommunens sjukvårdsstyrelse.

Drives inrättning — — — psykiskt utvecklingsstörda.

För vissa — — — sådana nämnder.

11 §.

Särskola skall stå under ledning av en rektor. För vårdhem, daghem, sysselsättningshem, inackorderingshem, elevhem *och verkstad för skyddad sysselsättning* skall finnas förestandare.

Vid de — — — medicinska vården.

(Motionerna I: 877 och II: 1086)

(Motionen II: 1087)

6 §.

Ledningen av — — — landstingskommunens förvaltningsuppgifter.

Landstingskommun äger *med behållet ansvar för undervisningen och övriga omsorger* överlåta vissa uppgifter rörande särskolas förvaltning till skolstyrelsen i den kommun där särskolan är belägen.

Landstingskommun äger besluta — — — landstingskommunens sjukvårdsstyrelse.

Drives inrättning — — — psykiskt utvecklingsstörda.

För vissa — — — sådana nämnder.

11 §.

Särskola skall stå under ledning av en rektor. För vårdhem, daghem, sysselsättningshem, inackorderingshem, elevhem *och verkstad för skyddad sysselsättning* skall finnas föreståndare.

Vid de — — — medicinska vården.

6 §.

Ledningen av landstingskommuns verksamhet enligt denna lag utövas av en styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda.

Landstingskommun äger, *med behållet ansvar för undervisningens bedrivande, överlåta förvaltningen av särskola till skolstyrelse i den kommun där särskolan är belägen.*

Landstingskommun äger besluta — — — landstingskommunens sjukvårdsstyrelse.

Drives inrättning — — — psykiskt utvecklingsstörda.

För vissa — — — sådana nämnder.

11 §.

Särskola skall — — — finnas föreståndare.

Vid de — — — medicinska vården.

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Motionerna I: 876 och II: 1085)

13 §.

Högsta tillsynen över den verksamhet som bedrivs enligt denna lag utövas av skolöverstyrelsen och socialstyrelsen med den fördelning av uppgifterna som Konungen bestämmer. För varje inrättning för psykiskt utvecklingsstörda skall en av dessa myndigheter vara huvudtillsynsmyndighet.

Under skolöverstyrelsen ——— tillsynen över.

16 §.

Styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda skall verka för ——— de behöver, planlägga och ——— tillfredsställande sätt, handha ledningen ——— fjärde stycket,

utöva lokal ——— Konungen meddelar, för landstinget ——— finnes påkallade.

13 §.

Högsta tillsynen ——— vara huvudtillsynsmyndighet.

Under skolöverstyrelsen ——— tillsynen över.

Tillsyn över skyddad sysselsättning som bedrivs enligt denna lag utövas även av arbetsmarknadsstyrelsen.

16 §.

Styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda skall verka för ——— de behöver, planlägga och ——— tillfredsställande sätt, handha ledningen ——— fjärde stycket,

samverka med organ till vilka, på grund av beslut enligt 6 § andra, tredje eller fjärde styckena, vissa uppgifter kan ha överförts, utöva lokal ——— Konungen meddelar, för landstinget ——— finnes påkallade.

(Motionerna I: 877 och II: 1086)

(Motionen II: 1087)

13 §.

Högsta tillsynen över den verksamhet som bedrivs enligt denna lag utövas av skolöverstyrelsen, socialstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen med den fördelning av uppgifterna som Konungen bestämmer. För varje inrättning för psykiskt utvecklingsstörda skall en av dessa myndigheter vara huvudtillsynsmyndighet.

Under skolöverstyrelsen — — — tillsynen över.

13 §.

Högsta tillsynen — — — vara huvudtillsynsmyndighet.

Under skolöverstyrelsen — — — tillsynen över.

16 §.

Styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda skall verka för — — — de behöver, planlägga och — — — tillfredsställande sätt,

handha ledningen — — — fjärde stycket,

samverka med organ till vilka, på grund av beslut enligt 6 § andra, tredje eller fjärde styckena, vissa uppgifter kan ha överförts,

utöva lokal — — — Konungen meddelar,

för landstinget — — — finnes påkallade.

16 §.

Styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda skall

verka för — — — de behöver, planlägga och — — — tillfredsställande sätt,

handha ledningen — — — fjärde stycket,

utöva lokal — — — Konungen meddelar,

för landstinget — — — finnes påkallade.

I *motionerna I: 877* av herr *Nyman m. fl.* samt *II: 1086* av herr *Mattsson m. fl.* har — utöver vad som ovan angivits — yrkats, *dels* »att riksdagen måtte uttala sig för att landstingen blir berättigade till statsbidrag för skyddade verkstäder för utvecklingsstörda i enlighet med vad i motionen anförts» och *dels* »att riksdagen beträffande personalplaneringens betydelse måtte uttala sig i enlighet med vad i motionen anförts».

I *motionen II: 1087* av fru *Ryding m. fl.* har — utöver vad som ovan angivits — yrkats, att riksdagen måtte besluta »att ge Kungl. Maj:t i uppdrag att låta utreda och inkomma med förslag till smidigare statsbidragsbestämmelser i enlighet med de intentioner som i motionen anges». De bestämmelser som åsyftas i yrkandet finns i kungörelsen den 16 juni 1966 (nr 370) om statsbidrag till verkstäder inom arbetsvården.

I *motionerna I: 883* av herr *Blomquist m. fl.* samt *II: 1096* av fröken *Wetterström m. fl.* har yrkats, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om översyn i enlighet med vad i motionen anförts om statsbidragsbestämmelserna och om en vidgning av lärarbegreppet inom särskoleväsendet».

I *motionen II: 1095* av herr *Martinsson* har yrkats, att riksdagen vid behandlingen av propositionen måtte föreskriva, »att förvaltningstjänsteman skall finnas hos styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, att vederbörande förvaltningstjänsteman skall kallas till sammanträde med styrelsen, att förvaltningstjänstemannen vid styrelsens sammanträde skall äga delta i överläggningarna men ej i besluten och få sin mening antecknad i protokollet». Vidare har yrkats, att vederbörande utskott i enlighet med det sagda skall utarbeta ny lagtext till 7, 11 och 15 §§ i Kungl. Maj:ts förslag till lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda. Slutligen har yrkats, att riksdagen skall »i övrigt beakta vad i motionen framförts».

Sistnämnda yrkande syftar på ett avsnitt i motionen II: 1095, som avser statsbidragsbestämmelserna. Enligt motionärens mening bör dessa bestämmelser utformas så, att statsbidrag utgår till löner för personal, som praktiskt taget helt arbetar på undervisningssidan.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till *motionerna I: 876, II: 1086, I: 883, II: 1087* och *II: 1095*.

Andra lagutskottet har inför behandlingen av propositionen gjort en resa till västra Sverige — Göteborg, Lödöse, Vänersborg och Karlstad — och där besökt bl. a. särskolor, vårdhem och sjukhus vid vilka omsorger om psykiskt utvecklingsstörda lämnas. Under studieresan har utskottets ledamöter genom allmän information och vid samtal med vård- och lärarpersonal samt med representanter för olika huvudmän erhållit upplysningar rörande de omsorger som nu lämnas de utvecklingsstörda och fått tillfälle att utbyta synpunkter rörande den reform som föreslås i propositionen.

Departementschefen vid lagrådsremissen

Av vad *föredragande departementschefen, statsrådet Aspling*, anfört vid lagrådsremissen återges här i huvudsak endast de delar, som direkt berörs av i ämnet väckta motioner.

Departementschefen har anfört (prop. s. 100—128).

Allmänna synpunkter

Samhällets åtgärder för att bereda de psykiskt utvecklingsstörda tillfredsställande möjligheter till utbildning och vård har utvecklats mycket kraftigt sedan en särskild lagstiftning för denna grupp första gången beslöts år 1944. Den lag som antogs nämnda år avsåg undervisning och vård av sådana sinnesslöa barn som var tillgängliga för undervisning. Denna första lag avlöstes av den nu gällande 1954 års lag, som är tillämplig även på vuxna och på barn som inte kan tillgodogöra sig undervisning. Genom lagen infördes en i princip fullständig reglering av huvudmannaskapet för undervisningen och vården av de psykiskt efterblivna. Detta lades på landstingskommunerna utom i fråga om de svårskötta eller komplicerade fallen som staten förutsattes skola svara för. I samband med att huvudmannaskapet för mentalsjukvården överförts från staten till landstingskommunerna har också ansvaret för huvuddelen av de omsorger om psykiskt efterblivna som staten hade att svara för gått över på landstingskommunerna den 1 januari 1967. Alltjämt förekommer dock vård av psykiskt efterblivna som inte är omfattad av 1954 års lag fastän landstingskommunerna svarar för vården. Detta gäller vård som numera regleras av sjukvårdslagen och lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall.

I betänkandet *Omsorger om psykiskt utvecklingshämmande* har lagts fram förslag till ny lagstiftning på området. Den föreslagna lagen omfattar alla de särskilda omsorger — undervisning, vård och olika bostadsformer — som det allmänna skall tillhandahålla de psykiskt utvecklingshämmande. I denna del överensstämmer den föreslagna lagen i stort med 1954 års lag. Förslaget går dock längre. Bl. a. föreslås, att den nyssnämnda särskilda sjukhusvården av psykiskt efterblivna skall inordnas under den nya lagen. Utredningen har strävat efter att få fram en klarare och mera överskådlig författningstext än 1954 års lag innehåller. I detta syfte har vissa bestämmelser slopats och andra, särskilt reglerna om inskrivning och intagning, förenklats. Endast de omsorger som det enligt förslaget skall vara möjligt bereda någon oberoende av hans samtycke har reglerats närmare. Därvid har förutsätt-

ningarna för vissa åtgärder preciserats mera än f. n. I fråga om vilka omsorger som skall stå de psykiskt utvecklingshämmade till buds bygger utredningen i mycket på 1954 års lag och de erfarenheter och den utveckling som kommit fram under senare år. Vissa former av omsorger rekommenderas men anses inte böra åläggas huvudmännen som en förpliktelse. De nuvarande skarpa gränserna mellan undervisning och vård samt mellan omsorger av öppen och omsorger av slutet karaktär har blivit mindre markerade i den föreslagna lagen. Utredningen har strävat efter ett flexibelt omsorgssystem, där mångfalden av kombinationsalternativ skall möjliggöra att varje utvecklingshämmad får just de omsorger han behöver, inte minst i pedagogiskt hänseende, utan att hans frihet inskränks mer än nödvändigt. Undervisningsverksamheten föreslås utvidgad. I fråga om huvudmannaskapet utgår utredningen från vad statsmakterna år 1963 beslöt härom i samband med huvudmannaskapsreformen för mentalsjukvården. Vad beträffar organisatoriska regler i övrigt skiljer sig den föreslagna lagen inte så mycket från 1954 års lag.

Under remissbehandlingen har utredningens förslag i väsentliga delar rönt ett gott mottagande. Särskilt har från många håll med tillfredsställelse uttalats att den föreslagna lagen är betydligt enklare och klarare än 1954 års lag. På det mera principiella planet har kommit fram olika uppfattningar främst när det gäller vissa organisatoriska och lagtekniska frågor. I förstnämnda hänseende bryter sig meningarna i någon mån i fråga om huvudmannaskapet för undervisningen och i särskild grad när det gäller den landstingskommunala organisationen. I lagtekniskt hänseende gäller det främst dispositionen av författningsstoffet. Vissa önskemål har förts fram om att reglerna om undervisning av psykiskt utvecklingshämmade skall föras in i de allmänna skolförfattningarna.

Inom ramen för den nuvarande lagstiftningen har huvudmännen för undervisningen och vården av de psykiskt efterblivna utvecklat dessa områden på ett förtjänstfullt sätt. Lagstiftningen gäller en betydelsefull sektor av den sociala och medicinska omvårdnaden i vårt land. Inte mindre än ca 22 000 psykiskt utvecklingsstörda kommer f. n. i åtnjutande av samhällsomsorger i någon form. Behovet av sådana omsorger torde inte vara fyllt därmed.

Någon anledning att gå ifrån den nuvarande principen att bygga omsorgerna för denna grupp av medborgare på lagstiftningens grund anser jag inte föreligga. Remissbehandlingen bekräftar riktigheten av denna uppfattning. Som jag nyss antytt innebär utredningens förslag i stor utsträckning en kodifiering av en utveckling som redan börjat. Denna utveckling bör enligt min mening främjas av lagstiftaren i möjlig mån. Bl. a. med hänsyn härtill anser jag att tiden nu är mogen att ersätta 1954 års lag med ny lagstiftning. Dispositionen av författningsstoffet hänger nära samman med den ställning man tar till frågan om huvudmannaskapet för särskolundervisningen. Bl. a. med hänsyn till att jag ämnar förorda landstingskommunalt huvudmanna-

skap för både undervisning och vård anser jag att en ny lag bör omfatta båda dessa grenar.

Den nya lag som jag ämnar föreslå, i huvudsak på grundval av utredningens förslag, förutses successivt medföra en betydande förbättring av omsorgerna om de utvecklingshämjade. Undervisningssektorn avses skola breddas så att allt fler av de svårare skadade barnen blir föremål för systematisk pedagogisk verksamhet. Som ett led häri inordnas de nuvarande externa sysselsättningsavdelningarna för utvecklingshämjade i skolåldern under särskolan. Förskolundervisningen och yrkesundervisningen förutsätts bli utbyggda. Helt ny är en föreslagen skyldighet för huvudmännen att anordna s. k. särskild undervisning i hemmet eller på en vårdinrättning av en utvecklingshämjad, som på grund av rörelsehinder, sjukdom e. d. inte kan delta i vanligt kollektivt skolarbete. Huvudmännens skyldighet att ombesörja undervisning åt utvecklingshämjade med vissa komplicerande handikapp preciseras. På vårdsidan märks den nyheten, att huvudmännen enligt förslaget blir skyldiga att ge vård i hemmet åt utvecklingshämjad som behöver vård enligt den nya lagen men inte bör få den i inrättning som avses i lagen. Vidare blir daghemmen för barn och sysselsättningshemmen, som nu är frivilliga, obligatoriska för huvudmännen. I bostadshänseende införs som en nyhet skyldighet för huvudmännen att anordna inackoreringshem för utvecklingshämjade. Vidare är utredningens rekommendationer om vissa ytterligare omsorger enligt min mening ägnade att ge vägledning i vissa hänseenden om den önskvärda utvecklingen på något längre sikt av omsorgerna om de utvecklingshämjade. Den nya lagen kommer att medge flera kombinationsalternativ än som finns f. n. Vidare föreslås rätts-säkerhetsgarantierna stärkta men förfarandet vid omhändertagande likväl i vissa avseenden betydligt förenklat.

Den nya lagen blir tämligen omfattande. Detta är en följd främst av att organisatoriska frågor behandlas i lagen och att beslutsförfarandet måste utformas på sådant sätt att rättssäkerhetssynpunkterna tillgodoses fullt ut. För det allt övervägande antal fall då någon tvekan eller några meningsskiljaktigheter inte föreligger i fråga om att en utvecklingsstörd bör beredas omsorg av ett visst slag, blir flertalet av dessa sistnämnda bestämmelser utan intresse.

Personkretsen

För att 1954 års lag skall vara tillämplig krävs dels att det föreligger allmän psykisk efterblivenhet och dels att denna efterblivenhet fått vissa sociala konsekvenser. Dessa konsekvenser beskrivs olika för tre skilda ålderskategorier. För barn under skolåldern krävs att de inte kan få tillfredsställande vård i enskilt hem, för andra barn under 18 år att de inte kan följa någon av den allmänna grundskolans undervisningsformer och för personer över 18 år att de inte kan ta vård om sig själva. Med begreppet »allmän psykisk efterblivenhet» åsyftas att någon hämmats i sina intellektuella helhetsfunktioner på grund av brister i det centrala nervsystemet. Hämmningen skall vara hänförlig till utvecklingsperioden.

Enligt utredningens förslag skall den nya lagen avse dem, som på grund av hämmad förståndsutveckling behöver särskilda omsorger genom det allmänna. För dem som lagen är tillämplig på föreslås beteckningen »psykiskt utvecklingshämmande».

Som skäl för ett terminologibyte anför utredningen bl. a., att begreppet »psykisk efterblivenhet» så småningom fått en förringande innebörd. Utredningen framhåller också, att begreppet inte riktigt väl stämmer med den moderna uppfattningen att underutveckling i intellektuellt hänseende inte nödvändigtvis behöver innebära ett statiskt tillstånd.

Enligt min mening är det viktigt att den beteckning, som används för de människor det här gäller, inte ger ett obefogat pessimistiskt intryck. Det bör också beaktas att åtminstone en ny term, »psykiskt utvecklingsstörd», redan vunnit insteg i språkbruket och accepterats av många, enligt vad både utredningen och vissa remissinstanser påpekar. Jag anser att ett annat uttryck än »psykiskt efterbliven» bör användas i den nya lagen. Att som en del remissinstanser föreslår avvakta en terminologisk översyn, som spänner över all lagstiftning där begreppet »sinnesslö» e. d. förekommer, är enligt min uppfattning inte möjligt. En sådan översyn skulle få omfatta ett flertal olika författningsområden, som alla kan tänkas kräva speciella överväganden. F. n. bör alltså den nya terminologi som väljs föras in i den nya lagen och vissa närstående författningar. I övrigt får terminologin moderniseras allteftersom den berörda lagstiftningen ses över.

När det gäller utformningen av en ny terminologi har meningarna brutit sig under remissbehandlingen. Flera remissinstanser har med skärpa vänt sig mot förslaget att termen »psykiskt utvecklingshämmande» endast skall kunna avse dem som den nya lagen skall vara tillämplig på. Enligt kritiken bör man i stället här använda samma princip som i 1954 års lag, som enligt sin rubrik gäller *vissa* psykiskt efterblivna. I övrigt förefaller det väsentligen

råda enighet om att valet bör stå mellan orden »utvecklingshämmad» och »utvecklingsstörd» samt mellan bestämmingarna »psykiskt» och »intellektuellt».

Jag medger att praktiska skäl kan tala för en särskild beteckning på dem som den nya lagen omfattar. Begreppet »psykiskt efterbliven» används i två betydelser i 1954 års lag. I rubriken till lagen har begreppet en vidare innebörd än det har i lagtexten i övrigt, där det betyder sådana psykiskt efterblivna som lagen är tillämplig på. Några olägenheter av denna terminologiska dualism har emellertid inte försports. Den speciella innebörd, som utredningen vill ge termen »psykiskt utvecklingshämmad», stämmer knappast med vanligt språkbruk. Jag anser utredningens förslag i denna del mindre lämpligt. Jag anser vidare att man bör välja termen »utvecklingsstörd», som enligt utredningen redan accepterats i vida kretsar som ersättning för uttrycket »efterbliven». Även om ordet »intellektuell» teoretiskt sett är den mest korrekta bestämningen av de utvecklingsstörningar det här gäller, kan det enligt min åsikt lätt uppfattas som förklenande att beteckna någon som intellektuellt utvecklingsstörd, varför jag föredrar sammanställningen »psykiskt utvecklingsstörd». Jag förordar alltså att den nya lagen anges gälla omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda.

Enligt utredningens förslag skall lagen vara tillämplig på psykiskt utvecklingsstörda som på grund av hämmad förståndsutveckling behöver samhällets omsorger för sin utveckling eller anpassning i samhället eller i övrigt. Med uttrycket »hämmande förståndsutveckling» avser utredningen en nedsättning av de intellektuella funktionerna som är hänförlig till utvecklingsperioden, varmed i allmänhet menas tiden fram till 16-årsåldern. Nedsättningen skall inte behöva vara allmän, dvs. ha drabbat förståndslivet i dess helhet. Inte heller skall nedsättningen nödvändigtvis behöva bero på brister i det centrala nervsystemet. Till skillnad mot vad som gäller nu skall alltså den nya lagen enligt utredningens förslag kunna vara tillämplig också när störningarna i den intellektuella utvecklingen beror på miljön eller någon kroppslig sjukdom, som inte berör det centrala nervsystemet, eller endast drabbat vissa delfunktioner.

Mot begreppet »hämmande förståndsutveckling» och vad utredningen anför om dess innebörd har inte riktats någon invändning under remissbehandlingen och jag kan ansluta mig till utredningens förslag och argumentering i denna del.

När det sedan gäller den praktiskt sett viktigare frågan, hur höggradig den intellektuella funktionsnedsättningen skall vara för att den nya lagen skall vara tillämplig, anser utredningen att det inte är praktiskt möjligt att fastställa en viss bestämd intelligenskvot som övre gräns för lagens tillämpningsområde. Utredningen anför, att nedsättningen av de intellektuella funktionerna måste vara av mera betydande grad, eftersom nedsättningen skall ha framkallat behov av särskilda omsorger genom det allmänna. I fråga om

skolbarn uttalar dock utredningen särskilt att samma övre gräns bör gälla för tillämpningen av den föreslagna lagen som gäller enligt 1954 års lag.

Några remissinstanser anser, att den övre gränsen för den nya lagens tillämpningsområde inte blivit tillräckligt preciserad i förslaget. Från något håll efterlyses ett vägledande uttalande om den högsta intelligenskvot vid vilken den nya lagen i regel skall kunna tillämpas. I fråga om de sociala konsekvenserna noteras det å andra sidan på flera håll med tillfredsställelse, att utredningen vill ersätta de delvis ganska snäva formuleringarna härom i 1954 års lag med en mera allmän beskrivning.

För egen del vill jag erinra om att undervisnings- och vårdbehovet långt ifrån alltid står i relation till den intelligenskvot som kommer fram vid testning. Metoderna för sådana undersökningar utvecklas och förbättras visserligen ständigt men de är ändå utformade på sådant sätt, att proven inte ger en fullständig bild av den undersöktes totala kapacitet utan främst mäter vissa särskilda delar av den intellektuella förmågan. Olika testningsmetoder kan lämna från varandra avvikande resultat, utan att detta behöver vara särskilt anmärkningsvärt. Vissa egenskaper hos individen, såsom ut hållighet och anpassningsförmåga, vilka kan vara av väsentlig betydelse vid bedömningen, kommer i många fall inte tillräckligt till uttryck vid testningarna.

Jag anser därför liksom utredningen att någon särskild precisering av den intellektuella funktionsnedsättning, som gör lagen tillämplig, t. ex. genom att man anknyter till en viss bestämd intelligenskvot, inte är praktiskt möjlig. Intelligenstestningar utgör givetvis ändå vanligen ett viktigt led vid den helhetsbedömning som måste äga rum i varje särskilt fall. I övrigt måste särskild vikt fästas vid om det föreligger behov av sådana särskilda omsorger genom det allmänna som lagen avser.

Om man liksom utredningen i fråga om den erforderliga graden av intellektuell funktionsnedsättning i viss mån hänvisar till kravet på sociala konsekvenser, kan det måhända synas betänkligt att ge beskrivningen av dessa konsekvenser en allmän, elastisk utformning.

En något tänjbar bestämning av lagens tillämpningsområde kan emellertid ha skäl för sig när det gäller rätt till omsorger och i varje fall är olägenheterna därav inte särskilt framträdande, även om huvudmännen naturligtvis måste kunna överblicka sina åligganden på området. Annorlunda förhåller det sig givetvis när det gäller skyldighet att underkasta sig undervisning eller vård. Jag kommer också att förorda särskild precisering av förutsättningarna för åtgärder som får genomföras oavsett samtycke, såväl i fråga om vård som i fråga om undervisning. I sistnämnda hänseende kommer jag att föreslå att utredningens förslag kompletteras så, att det uttryckligen framgår av lagtexten att i princip samma övre gräns för särskolplikten skall gälla som enligt 1954 års lag.

Vad angår barn under skolåldern och personer över denna ålder anser jag

att utredningens beskrivning av de sociala konsekvenser, som gör lagen tillämplig, bestämt är att föredra framför formuleringarna i 1954 års lag.

På de skäl jag nu anfört förordar jag att den nya lagen skall avse sådana psykiskt utvecklingsstörda som på grund av hämmad förståndsutveckling för sin utbildning eller anpassning i samhället eller i övrigt behöver särskilda omsorger genom det allmänna. Med särskilda omsorger genom det allmänna avses i princip omsorger, som inte skall beredas individen enligt annan lagstiftning, t. ex. skollagen, sjukvårdslagen eller lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall. Med uttrycket »i övrigt» avses exempelvis att hämningen av förståndsutvecklingen medför behov av omsorger, vilkas uteblivande skulle äventyra den utvecklingsstördes hälsa.

F. n. undantas från tillämpningsområdet för 1954 års lag de som får sluten psykiatrisk vård eller är utskrivna på försök enligt 19 § lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall. Utredningen föreslår, att någon motsvarighet till detta undantag inte tas upp i den nya lagen. Den särskilda sjukhusvård av psykiskt efterblivna, som dessa får väsentligen på grund av sin efterblivenhet och som f. n. regleras av sjukvårdslagen och lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall, föreslås falla under den nya lagen och beredas i s. k. specialsjukhus. Detta förslag stämmer med de intentioner som kom till uttryck vid tillkomsten av lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall och jag ansluter mig till det. Vad utredningen i övrigt i detta sammanhang anför om specialvård, t. ex. på grund av psykisk sjukdom, föranleder inte någon erinran från min sida. Den nya lagstiftningen om psykiskt utvecklingsstörda och lagstiftningen om psykiskt sjuka kan alltså vara att tillämpa samtidigt i fråga om en och samma person. Detta ökar möjligheterna att samordna olika omsorger om de psykiskt utvecklingsstörda och en förbättring här har länge ansetts påkallad.

Det nyss sagda åsyftar främst fall då en psykiskt utvecklingsstörd blir psykiskt sjuk och därför behöver sluten psykiatrisk vård av mera tillfällig art. När det föreligger en kombination av utvecklingsstörning och brister på känslö- och viljelivets områden torde man däremot normalt få välja mellan vård enligt den föreslagna lagen och sluten psykiatrisk vård. Detta val får träffas efter var bristernas tyngdpunkt ligger.

Huvudmannaskapet

Enligt utredningens förslag skall huvudmannaskapet för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda fortfarande ligga på landstingskommunerna utom när det gäller viss undervisning av psykiskt utvecklingsstörda med syn- eller hörselskada, som staten alltså skall ha hand om.

Flera remissinstanser anser att huvudmannaskapet för undervisningen av de psykiskt utvecklingsstörda bör flyttas över på primärkommunerna eller att denna fråga bör utredas närmare. Från något håll uttalas den meningen att endast den mera teoretiskt betonade delen av undervisningen bör läggas under primärkommunalt huvudmannaskap. Som motivering åberopas i allmänhet det önskvärda i att särskolundervisningen i så hög grad som möjligt integreras i det allmänna skolväsendet. Å andra sidan uttalar sig några remissinstanser, bl. a. Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, bestämt till förmån för fortsatt landstingskommunalt huvudmannaskap.

Enligt min mening saknas det inte skäl för att huvudmannaskapet för undervisningen av de psykiskt utvecklingsstörda läggs på primärkommunerna, som har hand om den allmänna skolundervisningen. En sådan ordning skulle vara i linje med vad som gäller i fråga om undervisning och vård av de rörelsehindrade barnen. Under senare år har allt fler externatskolor för psykiskt utvecklingsstörda uppförts i anslutning till eller inrymmts i vanliga skolor. Erfarenheterna av denna integrering i fråga om skollokalerna, som främst gällt den teoretiskt inriktade särskolundervisningen, anses i allmänhet mycket goda. Utredningen föreslår också — och jag ämnar återkomma till detta — att man skall gå vidare på denna väg. Det kan givetvis invändas, att det är opraktiskt att en del av en skola lyder under en huvudman och en annan del under en annan huvudman. Det låter sig också sägas att tillgängliga lokal- och personresurser utnyttjas bäst om huvudmannen är densamme och att ett gemensamt huvudmannaskap skulle kunna underlätta en smidig övergång mellan olika undervisningsformer och därmed främja den allmänna målsättningen att varje barn skall få den undervisning det behöver och kan tillgodogöra sig.

Emellertid finner jag för min del att skälen för fortsatt landstingskommunalt huvudmannaskap för särskolundervisningen f. n. väger tyngre. Landstingskommunerna har en organisation på området som i det stora hela visat sig fungera väl. Det synes mindre välbetänkt att överge denna för den primärkommunala skolorganisationen i ett läge då den sistnämnda är starkt engagerad i stora nydaningsuppgifter på den allmänna skolans område. Skolenheterna för det klientel som det här gäller kräver stora upptag-

ningsområden. Detta gäller särskilt de kategorier som landstingskommunerna övertog ansvaret för från staten den 1 januari 1967. För dessa kategorier behövs regionindelning, dvs. upptagningsområden som består av flera landstingskommuner, och det kan i något fall t. o. m. tänkas att hela landet bör utgöra en region. Att under sådana förhållanden föra över huvudmannaskapet från en större geografisk enhet till en mindre förefaller mig inte lämpligt.

Härtill kommer att de psykiskt utvecklingsstörda i särskilt hög grad behöver omsorger av flera olika slag, undervisning, vård, bostad m. m., och ett gemensamt huvudmannaskap för alla dessa omsorger med en samlad överblick över hela fältet innebär då bestämda fördelar. Detta blir särskilt accentuerat om man, som utredningen föreslår och jag ämnar förorda, strävar efter att göra gränsen mellan undervisning och vård mindre markerad än f. n. Det är vidare ännu så länge i viss mån oklart hur långt den lokalmässiga integreringen av särskolundervisningen med den allmänna skolundervisningen lämpligen bör drivas. Någon uppdelning av huvudmannaskapet så, att primärkommunerna tar hand om den teoretiskt betonade särskolundervisningen, som ligger närmast den allmänna grundskolans verksamhet, medan återstoden av undervisningsverksamheten stannar hos landstingskommunerna, kan jag inte förorda f. n.

Såvitt jag förstår behöver ett landstingskommunalt huvudmannaskap inte medföra någon risk för pedagogisk isolering av särskolundervisningen, om man håller fast vid den gemensamma målsättningen att varje barn skall få den undervisning som det kan tillgodogöra sig och tar till vara de integrationsmöjligheter som erbjuder sig. Undervisningstekniska landvinningar inom det allmänna skolväsendet bör självfallet oberoende av huvudmannaskapet tillgodoföras särskolundervisningen i den mån det är möjligt med hänsyn till denna undervisnings speciella karaktär. Lärarutbildningen bör så långt det går vara gemensam för grundskolans specialundervisning och särskolan. Jag vill erinra om att särskolorna liksom det allmänna skolväsendet står under tillsyn av skolöverstyrelsen. Jag anser mig också kunna förutsätta, att landstingskommuner och primärkommuner utan särskild författningsreglering kommer att samarbeta så att tillgängliga resurser blir utnyttjade på bästa sätt. Särskilt är det viktigt — och jag skall återkomma till detta — att en elev smidigt och snabbt flyttas över från allmän grundskola till särskola och vice versa, när det är pedagogiskt motiverat. De psykologiska svårigheter av irrationell natur som lätt uppstår i dessa sammanhang får inte utgöra något hinder. Sådana problem är över huvud taget mer eller mindre ofrånkomligen förknippade med de gränsdragningar och kategoriklyvningar, som av pedagogiska och organisatoriska skäl i en eller annan form är nödvändiga, och dem måste man försöka lösa väsentligen genom upplysningsverksamhet och lämplig handläggning av de enskilda fallen.

Till det sagda kommer att en överflyttning av huvudmannaskapet för särskolundervisningen till primärkommunerna knappast torde kunna ske på grundval av utredningens betänkande. En sådan lösning skulle alltså kräva ytterligare utredningsverksamhet och dessutom ett omfattande kommunalt förberedelsearbete. Därvid skulle de inte obetydliga förslag till ändringar av nuvarande lagstiftning, som utredningen lagt fram och som i övervägande grad mottagits med tillfredsställelse under remissbehandlingen, inte kunna genomföras förrän längre fram i tiden.

Om jag alltså stannar för att nu förorda ett fortsatt landstingskommunalt huvudmannaskap för särskolundervisningen, vill jag emellertid för den skull på intet sätt utesluta, att utvecklingen på längre sikt kan tänkas böra gå mot ett primärkommunalt huvudmannaskap på detta område, sedan de reformer i fråga om den allmänna undervisningen, som nyligen beslutats eller är aktuella, genomförts och stabiliserats. Det är också sannolikt, att primärkommunerna successivt kommer att bli större och därigenom bättre ägnade att bära upp huvudmannaskapet för verksamhet med stora upptagningsområden. Jag är därför angelägen att inte över hövan binda den framtida utvecklingen när det gäller huvudmannaskapet för undervisningen av psykiskt utvecklingsstörda. Jag vill redan nu förutskicka, att den nuvarande möjligheten att överlåta ledningen av särskola till lokal skolstyrelse enligt mitt förslag kommer att bibehållas och utvidgas.

I fråga om huvudmannaskapet för undervisningen av blinda och döva psykiskt utvecklingsstörda barn har vissa meningsskiljaktigheter kommit fram under remissbehandlingen.

Särskolornas rektorsförening anser att ett fortsatt statligt huvudmannaskap för en del av denna undervisning är omotiverat och att alltså landstingskommunerna bör överta hela denna undervisning. En sådan lösning skulle emellertid vara oförenlig med den huvudmannaskapsreform, som beslutades år 1963 på grundval av förhandlingar mellan staten och landstingskommunerna, och jag kan inte biträda föreningens förslag.

Jag anser således liksom utredningen att staten tills vidare alltjämt bör svara för undervisningen i den specialskola, som avses i 2 a § skollagen, av blinda och döva psykiskt utvecklingsstörda i åldrarna 7--17 år.

När det sedan gäller den vidare undervisningen och utbildningen av blinda och döva utvecklingsstörda har man från landstingskommunalt håll protesterat mot utredningens förslag att huvudmannaskapet för denna undervisning skall ligga på landstingskommunerna. Det uttalas bl. a. att landstingskommunerna inte utan vidare kan ta på sig ansvaret för denna undervisning samt att frågan om den mest lämpliga organisationen i varje fall bör utredas närmare, innan lagbestämmelser utfärdas.

Reformen år 1965 i fråga om undervisningen av bl. a. blinda och döva barn medförde en slutlig lösning bara av grundskolundervisningen för dem. Denna blev 10-årig och obligatorisk samt lades på staten. Frågorna om hur

den fortsatta undervisningen och utbildningen av dessa barn skulle organiseras lämnades i huvudsak öppna. Dessa problem är f. n. föremål för särskilda överväganden.

Jag vill för min del slå fast att ungdomar med det dubbla handikapp, som består i psykisk utvecklingsstörning och blindhet eller dövhet, givetvis bör ha en skolplikt som sträcker sig lika långt som för de enbart utvecklingsstörda eller till 21 eller i vissa fall 23 års ålder. För undervisning av blinda och döva krävs speciell metodik och särskilda resurser, samtidigt som psykisk utvecklingsstörning hos en elev självfallet också är av största betydelse för hur undervisningen av eleven bör bedrivas. De psykiskt utvecklingsstörda som också är blinda eller döva utgör en mycket liten grupp. Man måste enligt min mening söka undvika att splittra de särskilda undervisningsresurser som behövs för denna grupp. Sådana resurser finns nu i huvudsak inom den statliga specialskolan. Med hänsyn till det sagda anser jag, att staten tills vidare bör svara även för undervisningen av blinda eller döva särskolpliktiga i åldrarna över 17 år. Man får emellertid vara öppen för att resultatet av de överväganden, som jag nyss nämnde, kan ge anledning till en omprövning av detta ställningstagande. Att således den statliga specialskolan skall ha hand om undervisningen och utbildningen även av blinda och döva utvecklingsstörda över 17 år hindrar inte, att annan huvudmans pedagogiska resurser efter avtal mellan staten och denne utnyttjas för verksamheten, när det är lämpligt.

Jag vill i detta sammanhang något beröra gränsen mellan det statliga och det landstingskommunala ansvarsområdet i fråga om undervisningen av psykiskt utvecklingsstörda. Till specialskolan bör hänföras de, som på grund av syn- eller hörselskada inte kan undervisas i särskola. Med detta åsyftar jag inte någon ändring i princip av vad som f. n. tillämpas i fråga om gränsdragningen mellan det statliga och det landstingskommunala ansvarsområdet, när det gäller undervisningen av blinda och döva psykiskt utvecklingsstörda i åldrarna 7—17 år. En motsvarande gränsdragning kommer att gälla även för åldrarna över 17 år. De syn- eller hörselskadade skall alltså i största möjliga utsträckning undervisas i särskolan, och endast när detta på grund av syn- eller hörselskadan inte är möjligt skall de hänvisas till den statliga specialskolan. Där skall de stanna endast så länge de fortfarande är oförmögna att följa undervisningen i särskolan.

För de utvecklingsstörda som skall gå i specialskolan bör staten vara skyldig att ordna bostad om det behövs. I praktiken torde det närmast bli fråga om bostad i elevhem.

F. n. finns det åtskilliga enskilda institutioner för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda. De kan vara upptagna i en landstingskommuns plan för sådana omsorger (enskilda plananstalter) eller ha fått statligt godkännande utan att ha tagits upp i fastställd plan (riksanstalter). Det

finns emellertid också enskilda inrättningar som drivs helt vid sidan om 1954 års lag och som alltså varken är plananstalter eller riksanstalter.

Enligt utredningens bedömande kommer enskilda inrättningars platser att behövas under en lång följd av år, även om man på längre sikt bör räkna med att samhället har hand om alla omsorger om de psykiskt utvecklingsstörda. I fråga om de enskilda inrättningarnas betydelse för landstingskommunerna föreslår utredningen inte någon ändring i vad som gäller nu. Landstingskommunerna skall alltså fortfarande vid sin planläggning få utgå från de enskilda institutionernas resurser men det yttersta ansvaret för tillräckliga omsorger skall alltid åvila landstingskommunerna. Utredningens förslag i denna del har i huvudsak lämnats utan erinran under remissbehandlingen.

För egen del kan jag instämma i vad utredningen sålunda anför om de enskilda inrättningarna för psykiskt utvecklingsstörda.

Inte heller har jag någon invändning mot förslaget att en enskild inrättning inte skall få drivas utan myndighets godkännande, att den skall vara underkastad statlig tillsyn och att den skall kunna stoppas om den inte drivs på tillfredsställande sätt. Som utredningen anför bör de ekonomiska relationerna mellan landstingskommunerna och de enskilda inrättningarnas huvudmän liksom hittills i princip regleras genom avtal.

Vissa bestämmelser om samverkan mellan landsting i fråga om omsorgerna om psykiskt utvecklingsstörda finns i 1954 års lag. Sålunda kan landstingskommuner upprätta gemensam plan och även utan sådan plan förena sig om gemensamma inrättningar för psykiskt utvecklingsstörda. Huvudmannaskapsreformen ökade starkt behovet av samverkan mellan olika landstingskommuner. Med hänsyn till att vissa omsorger kräver upptagningsområden, som är större än en landstingskommun, förutsattes det då huvudmannaskapsreformen beslöts, att behövliga regionvårdsplaner skulle upprättas. Mentalsjukvårdsberedningen lade i september 1965 fram förslag till regionindelning av vården av vissa grupper psykiskt utvecklingsstörda.

Utredningen anser, att det inte finns anledning att i den nya lagen om psykiskt utvecklingsstörda reglera den regionundervisning och regionvård som landstingskommunerna måste organisera, och hänvisar till att statsmakterna tidigare intagit samma ståndpunkt i fråga om regionsjukvården.

Utredningens uppfattning i denna del har inte mött några invändningar under remissbehandlingen och jag kan ansluta mig till vad utredningen föreslår. Den nya lagen bör alltså inte reglera de nödvändiga regionindelningarna och formerna för det samarbete som landstingskommunerna måste etablera i fråga om regioninstitutionerna. Det får bli landstingskommunernas och huvudtillsynsmyndigheternas sak att se till att dessa frågor löses på tillfredsställande sätt.

Olika former av omsorger

Undervisning

Enligt 1954 års lag sker undervisning av psykiskt utvecklingsstörda i särskola. Undervisningen omfattar förskolundervisning för barn under skolåldern, allmän teoretisk och praktisk skolundervisning för särskolpliktiga barn samt yrkesundervisning för särskolpliktiga som åtnjuter skolundervisning. Undervisningen skall i första hand ske externt men det skall också finnas internatskolor.

Även enligt utredningens förslag bör undervisning av psykiskt utvecklingsstörda meddelas i särskola. Sådan skola föreslås omfatta förskola, grundskola, som närmast motsvarar de nuvarande allmänt teoretiska klasserna, träningskola, som närmast motsvarar de nuvarande allmänt praktiska klasserna och externa sysselsättningsavdelningarna, eller yrkesskola eller flera av dessa skolformer. Elever, som har svårt för att anpassa sig till verksamheten i skolan, skall enligt förslaget få specialundervisning i särskola eller specialsärskola. Motsvarande skall gälla elever för vilkas undervisning det behövs särskilda anordningar. Den som på grund av rörelsehinder, långvarig sjukdom e. d. inte kan delta i vanligt skolarbete skall kunna få särskild undervisning.

I fråga om verksamhetens omfattning utgår utredningen från att varje barn skall ha rätt till den undervisning som det kan tillgodogöra sig. Utredningen framhåller, att denna utgångspunkt medför att begreppet undervisning inom särskolan får en mycket vidsträckt innebörd. Det kommer att omfatta även en allmänt utvecklingsbefrämjande pedagogisk verksamhet, som syftar till att öva upp den utvecklingsstördes färdigheter och ge förmåga till social anpassning.

Det torde råda enighet om att *f ö r s k o l u n d e r v i s n i n g* har särskilt stor betydelse för psykiskt utvecklingsstörda barn. En systematisk pedagogisk verksamhet som sätts in på ett så tidigt stadium som möjligt ökar i hög grad möjligheterna för dessa barn att tillgodogöra sig fortsatt undervisning. Jag anser att förskolundervisning bör bli ett självklart undervisningsled för alla psykiskt utvecklingsstörda barn som är mottagliga för sådan undervisning. Detta bör gälla oavsett om barnet kan förmodas bli tillgängligt för fortsatt undervisning eller inte. För att det uppställda målet skall nås behövs emellertid inte bara institutioner och utbildad personal utan också att föräldrarna är informerade om och positivt inställda till förskolundervisningen. Jag anser inte lämpligt att utsträcka skolplikten till psykiskt utvecklingsstörda barn under sju år. Den hittillsvarande utvecklingen torde dock visa

att i viss mån nya vägar måste sökas för att man skall få till stånd förskolundervisning för de psykiskt utvecklingsstörda barnen i tillräcklig omfattning. Huvudmännen måste aktivt verka för att utvecklingsstörda småbarn anmäls till och får börja i förskola. Detta innebär först och främst att huvudmännen skall försöka spåra upp de barn, som är utvecklingsstörda, på ett så tidigt stadium som möjligt. Därvid bör man i görlig mån utnyttja den personkänedom som finns hos barnavårdscentraler, barnavårdsnämnder, tjänsteläkare, distriktssköterskor, lärare samt andra myndigheter och tjänstemän. Dessutom bör man ta till vara möjligheterna att på barnstugor observera barnen och på ett tidigt stadium upptäcka eventuella utvecklingsstörningar. Till vissa frågor beträffande den uppspårande verksamheten återkommer jag vid behandlingen av inskrivning enligt den nya lagen. Vidare bör information om förskolundervisningen och dess betydelse ges till föräldrarna. Här som i många andra avseenden torde samarbete i lämplig omfattning med föräldraorganisationerna kunna visa sig fruktbringande.

Med anledning av ett uttalande under remissbehandlingen, att transportservicen åt förskolbarn bör utvecklas, vill jag som min uppfattning uttala, att psykiskt utvecklingsstörda förskolbarn inte bör vara sämre ställda i fråga om transporthjälp än andra särskolbarn. Det torde vara särskilt viktigt att barn i dessa åldrar i största möjliga utsträckning får bo kvar i sina hem.

Redan nu meddelas förskolundervisning i viss utsträckning vid vårdhemmen för barn. Enligt vad jag inhämtat är erfarenheterna av denna verksamhet gynnsamma. Jag förutsätter därför att den utvecklas ytterligare.

S k o l u n d e r v i s n i n g av särskolpliktiga psykiskt utvecklingsstörda barn avser i princip åldrarna från 7 till omkring 17 år. Utredningen anför att utvecklingen under senare år bl. a. inneburit, att systematiserad undervisning eller sysselsättning ordnats för allt större grupper av de svårare skadade barnen, vilka tidigare betraktades som obildbara men numera anses mottagliga för praktisk undervisning och social träning. Utredningen vill att man skall gå vidare på denna väg och hänföra allt fler av dessa barn till särskolan. Närmast kommer särskolans träningskola i fråga för dem. Den verksamhet som f. n. bedrivs för dessa ålderskategorier vid de externa sysselsättningsavdelningarna föreslås bli inordnad under träningskolan.

Under remissbehandlingen har från något håll uttalats att utredningen vidgat undervisningsbegreppet alltför mycket med hänsyn till samhällets begränsade resurser och de undervisningsresultat som kan påräknas.

För egen del vill jag dock här ansluta mig till utredningen. Varje utvecklingsstörd bör ha rätt till de omsorger av pedagogiskt och annat slag som han behöver och kan tillgodogöra sig. De goda erfarenheter man synes ha haft av de senare årens systematiska undervisning eller sysselsättning av relativt svårt utvecklingsstörda barn förefaller mig uppmuntrande. Man bör bygga vidare på dessa erfarenheter och så fort det går i praktiken omsätta de resultat, som den psykologisk-pedagogiska forskningen kan komma fram

till. Vid den nödvändiga gränsdragningen mellan undervisning och vård, som alltså inte blir skarp, bör man enligt min mening av psykologiska och kanske också pedagogiska skäl inte ge undervisningsbegreppet en alltför snäv innebörd. Den gränsdragning jag nu berört utesluter inte att man bör ta till vara de möjligheter till vardagspedagogiska inslag, som yppar sig inom vårdverksamheten.

Under remissbehandlingen har uttalats vissa farhågor för att kategori-klyvningen av de utvecklingsstörda blir alltför markerad då de fördelas på den allmänna grundskolans hjälpundervisning, särskolans grundskola och särskolans träningskola. Här måste man enligt min mening söka förena in-bördes motstridiga synpunkter. Vissa gränsdragningar är uppenbarligen ofrånkomliga av praktiska hänsyn. Samtidigt är det av inte bara pedago-giska utan också psykologiska skäl väsentligt att dessa gränser blir så mjuka som möjligt. Elever bör snabbt och smidigt kunna flyttas från den ena un-dervisningsformen till den andra. Tillgängliga resurser bör kunna utnyttjas på bästa sätt. Den pedagogiska utvecklingen inom en undervisningsform får inte tillåtas släpa efter utvecklingen inom en annan. Kvarvarande fördomar och andra irrationella attityder i fråga om psykiska utvecklingsstörningar bör motverkas.

Med utgångspunkt från detta allmänna resonemang biträder jag i sak ut-redningens förslag att särskolans verksamhet skall differentieras på särsko-lans grundskola, avsedd för teoretisk undervisning, och särskolans tränings-skola, avsedd för en mera praktiskt betonad undervisning som närmast syf-tar till att öva upp den utvecklingsstördes allmänna färdigheter och främja hans sociala anpassning. Begreppet grundskola bör emellertid reserveras för den grundskola som avses i skollagen. För särskolans teoretiska un-dervisning föreslår jag i stället termen skola för grundundervisning. Som jag tidigare anfört skall den pedagogiska verksamhet, som de externa syssel-sättningsavdelningarna f. n. bedriver för de ålderskategorier det här gäller, hänföras till träningskolan. Vad utredningen anför om vilka utvecklings-störda som bör hänvisas till träningskolan föranleder inte någon erinran från min sida.

När det sedan gäller att motverka de olägenheter av olika slag, som kate-goriklyvningar kan medföra, har utredningen föreslagit att man skall an-ordna särskolans teoretiska undervisning i anslutning till grundskolenhet i så stor utsträckning som möjligt. Detta förslag har hälsats med tillfredsstäl-lelse under remissbehandlingen. För egen del finner jag det uppenbart att det bör följas. Det innebär klara pedagogiska och psykologiska fördelar som jag nyss antytt.

Samordningen av träningskolan med grundskolan i lokalavseende inger större tveksamhet både hos utredningen och de remissinstanser som går in på problemet. På denna punkt är de praktiska erfarenheterna begränsade. Utredningen anser dock att det finns goda skäl att på försök samordna även

träningsskolan med grundskolan. Några remissinstanser, bl. a. sarskolornas rektorsforening, ger dock uttryck for en något mera forsiktig inställning härvidlag. För egen del anser jag det för tidigt att ta någon bestämd ställning till frågan. Som både utredningen och remissinstanserna påpekat kommer träningsskolan att få ett tämligen heterogent elevmaterial. Många elever kommer att ha en relativt låg intelligenskvot och ofta ha ett särpräglat beteende. Miljön i anslutning till den vanliga skolan kan tänkas bli alltför krävande för dem, även bortsett från att andra elever kan tänkas uppträda olämpligt mot dem. Å andra sidan föreligger ju, som jag nyss var inne på, starka skäl rent allmänt för en lokalmässig samordning med övriga skolorformer. Man bör därför genom lämpligt anordnad försöksverksamhet söka skaffa sig de erfarenheter på området som man nu saknar.

En annan möjlighet att överbrygga gränserna mellan sarskolan och den vanliga skolan anvisas av en bestämmelse i 6 § 1954 års lag, enligt vilken ledningen av externatskola kan överlåtas på skolstyrelsen i vederbörande skoldistrikt. Denna möjlighet vill utredningen ta bort. Under remissbehandlingen har särskilt skolöverstyrelsen och de landstingsfria städerna protesterat mot detta förslag. Centralstyrelsen för psykiskt utvecklingsstörda i Malmö förordar tvärtom, att överlåtelsemöjligheten skall utvidgas till att omfatta även internatskolor. Av de landstingsfria städernas remissyttranden framgår, att de f. n. helt eller delvis utnyttjat möjligheten enligt 6 § 1954 års lag. De är angelägna om att kunna bibehålla nuvarande ordning.

Som framgått tidigare anser jag visserligen att de utvecklingsstörda barnen f. n. praktiskt sett är mest betjänta av att undervisningen av dem fortfarande i princip ligger under landstingskommunalt huvudmannaskap. Men jag har också understrukit angelägenheten av att gränserna mellan sarskolan och den vanliga skolan i praktiken blir så litet märkbara som möjligt. Jag förordar därför att det skall vara möjligt att överlåta ledningen av en sarskola på skolstyrelsen i den kommun där sarskolan är belägen. Med förslagens uppläggning, enligt vilken man i princip skiljer mellan boendeformer och övriga omsorger, innebär detta att överlåtelsemöjligheten kommer att omfatta även de nuvarande internatskolorna. Vad som kan överlåtas skall emellertid bara vara ledningen av undervisningen och det omedelbara ansvaret för undervisningslokalerna, inte ansvaret för erforderliga bostäder, exempelvis elevhem. Överlåtelsen innebär inte, att landstingskommunen befrias från sitt allmänna ansvar för att de psykiskt utvecklingsstörda i landstingskommunen får undervisning.

I den mån överlåtelsemöjligheten utnyttjas får skolstyrelserna ökade insikter i fråga om undervisning av psykiskt utvecklingsstörda, samtidigt som erfarenhet vinnas av primärkommunal verksamhet på detta område. Slutligen innebär mitt förslag i denna del att jag i ett betydelsefullt avseende tillmötesgår ett grundläggande önskemål från huvudmannahåll, nämligen att huvudmännen skall få så stor organisatorisk handlingsfrihet som möjligt.

Liksom utredningen och ett flertal remissinstanser vill jag understryka yrkesundervisningens betydelse för de psykiskt utvecklingsstörda. Särskolans yrkesundervisning bör enligt min mening stå öppen för alla utvecklingsstörda ungdomar som behöver den, oavsett om de tidigare gått i särskola eller inte.

F. n. brukar man skilja mellan två olika huvudtyper av yrkesundervisning för psykiskt utvecklingsstörda, nämligen dels yrkesutbildning, som syftar till att ge eleverna fullständig utbildning i ett visst yrke, och dels yrkesträning, vars mål är begränsat till uppövning av allmän arbetsförmåga eller arbetsskicklighet inom ett begränsat område. Utredningen förordar en bred uppläggning för särskolans yrkesundervisning så att den svarar mot elevernas olika förmåga att tillgodogöra sig undervisning och anpassa sig socialt. Undervisningen bör omfatta såväl yrkesutbildning och yrkesträning som fortsatt teoretisk utbildning. Till dessa tankegångar ansluter jag mig. De ligger helt i linje med den allmänna princip för omsorgerna om psykiskt utvecklingsstörda som jag tidigare berört.

För yrkesutbildningen föreligger sannolikt ett så begränsat elevunderlag, att regional samverkan mellan flera landstingskommuner blir nödvändig, särskilt som man bör eftersträva en så omfattande differentiering på olika yrken som elevernas förutsättningar medger. Därvid bör man enligt min mening ta vara på de möjligheter som kan föreligga att samordna särskolans yrkesutbildning med den allmänna yrkesundervisningen. I själva verket torde de praktiska förutsättningarna för en resursmässig integration vara särskilt stora på detta område med hänsyn till att både den allmänna yrkesundervisningen och särskolans yrkesundervisning befinner sig under uppbyggnad i högre grad än grundskolundervisningen. Vid planering av nya allmänna yrkesskolor bör alltså även särskolans lokalbehov beaktas.

Jag vill slutligen understryka utredningens uttalande att särskolan i samverkan med arbetsförmedlingen och arbetsvården bör se till att eleverna efter avslutad undervisning placeras i arbetslivet, antingen i öppna marknaden eller i skyddad verksamhet. Allmän enighet torde råda om att denna viktiga del av omsorgerna om de psykiskt utvecklingsstörda måste ägnas ökad uppmärksamhet.

Utredningens förslag om specialundervisning i särskola eller undervisning i specialsärskola av psykiskt utvecklingsstörda med beteenderubbningar eller andra komplicerande handikapp, vilket har en liknande bestämmelse i skollagen som förebild, har inte föranlett någon erinran under remissbehandlingen. För min del biträder jag förslaget. Jag erinrar om att vissa utvecklingsstörda med gravare syn- eller hörselskada enligt mitt förslag skall tas om hand inom den statliga specialsolan.

Utredningens förslag om s. k. särskild undervisning är en nyhet som också har sin förebild i skollagen. Förslaget har lämnats utan erinran under remissbehandlingen. Det utgör enligt min mening ett fram-

steg och jag ansluter mig till det. Särskild undervisning skall vid behov kunna meddelas i den utvecklingsstördes hem eller på en vårdinrättning där han är intagen. Som utredningen anför skall emellertid undervisning i första hand ske kollektivt, och endast när vanlig skolgång i ett enskilt fall är omöjlig eller olämplig skall särskild undervisning meddelas.

Jag ansluter mig till utredningens förslag att det skall vara obligatoriskt för landstingskommunerna att anordna förskolundervisning, grundundervisning, träningsundervisning och yrkesundervisning samt specialundervisning och särskild undervisning. Som utredningen föreslår bör även särskolundervisning som bedrivs vid vårdinrättningar eller i hemmet organisatoriskt hänföras till särskolan.

När det sedan gäller *vuxenundervisning* av psykiskt utvecklingsstörda kan jag helt instämma med utredningen i att sådan undervisning är mycket angelägen för att hjälpa dem till så normala livsbetingelser som möjligt. Det kan gälla att bota brister i den tidigare skolundervisningen, vilka orsakats t. ex. av placering i fel skolform, att ta till vara inträffad eftermognad eller helt enkelt att vidmakthålla tidigare kunskaper, men även i övrigt är vuxenundervisning av psykiskt utvecklingsstörda väl motiverad som allmänt utvecklingsbefrämjande. Det kan också uppstå behov av omskolning av en psykiskt utvecklingsstörd. Liksom utredningen anser jag dock att man inte nu bör ålägga landstingskommunerna att anordna vuxenundervisning för psykiskt utvecklingsstörda.

Vård

Gällande lag saknar närmare bestämmelser om innehållet i den vård som landstingskommunerna skall bereda de psykiskt utvecklingsstörda. Däremot reglerar lagen vilka vårdinrättningar som skall finnas. Obligatoriska är arbetshem, ålderdomshem eller platser för äldre vid arbetshem, vårdhem för barn och vårdhem för vuxna.

Enligt utredningens lagförslag skall vården av de psykiskt utvecklingsstörda omfatta erforderlig social och medicinsk omvårdnad, lekterapi, arbetsterapi och skyddad sysselsättning. Som obligatoriska vårdinrättningar föreslås vårdhem och specialvårdhem, vilka närmast motsvarar de nu obligatoriska vårdanstalterna, samt daghem för barn, sysselsättningshem, verkstäder för skyddad sysselsättning och specialsjukhus. Specialvårdhemmen skall närmast vara avsedda för vissa psykiskt utvecklingsstörda som även har fysiska handikapp, t. ex. syn- eller hörselskada, och specialsjukhusen för vissa rörelsehindrade, asociala eller eljest särskilt svårskötta utvecklingsstörda. Specialsjukhusen motsvarar i huvudsak de nuvarande särskilda sjukhusen för psykiatrisk vård av psykiskt efterblivna.

Om en utvecklingsstörd behöver vård enligt lagen men av någon anledning

inte bör få den i en institution, skall han enligt utredningens förslag kunna få vården i sitt hem (hemmavård).

Utredningen föreslår, att det skall införas skyddighet för landstingskommunerna att anordna skyddad sysselsättning för psykiskt utvecklingsstörda. Utredningen föreslår vidare, att särskilda verkstäder för skyddad sysselsättning av psykiskt utvecklingsstörda skall inrättas, att dessa verkstäder skall drivas av centralstyrelserna samt att statsbidrag till verksamheten skall utgå utan villkor att platserna på verkstäderna står till den offentliga arbetsförmedlingens förfogande.

Att det kan behövas särskilda skyddade verkstäder för psykiskt utvecklingsstörda har godtagits under remissbehandlingen. Förslagen om att centralstyrelserna skall driva de skyddade verkstäderna och att dessa skall få statsbidrag utan villkor om att platserna står till arbetsförmedlingens förfogande har gett upphov till delade meningar. Arbetsmarknadsstyrelsen förordar att den skyddade sysselsättningen av psykiskt utvecklingsstörda integreras med landstingskommunernas allmänna arbetsvård. Verkstäderna bör alltså enligt styrelsens mening inte drivas av centralstyrelserna utan av landstingskommunernas allmänna arbetsvårdsorgan. Dessa senare skall emellertid samarbeta med centralstyrelserna när det gäller psykiskt utvecklingsstörda. Vidare bör enligt styrelsens mening platserna vid verkstäderna alltid stå till arbetsförmedlingens förfogande. Medicinalstyrelsen är tveksam om man bör ta bort statsbidragsvillkoret att platserna skall stå till arbetsförmedlingens förfogande. Styrelsen befarar att arbetsvårdens medverkan i så fall blir otillräcklig. Utredningens förslag stöds av bl. a. Riksförbundet för utvecklingsstörda barn. Några huvudmän går på arbetsmarknadsstyrelsens linje, några på utredningens.

Skyddad sysselsättning utgör f. n. en av verksamhetsformerna inom arbetsvården. Denna utgör i sin tur en del av samhällets verksamhet för rehabilitering av bl. a. handikappade. Denna rehabilitering är inledningsvis ofta av medicinsk art men övergår normalt successivt till att bli av alltmer social karaktär. På detta senare stadium kommer arbetsvården in i bilden. Den är i princip avsedd för alla handikappade som behöver den, vare sig handikappet är fysiskt eller psykiskt och i det senare fallet vare sig det är fråga om psykisk utvecklingsstörning eller ett handikapp av annan psykisk art. Något åliggande för någon att bedriva arbetsvård finns f. n. inte. Där emot kan statsbidrag utgå för sådan verksamhet enligt kungörelsen den 16 juni 1966 (nr 370) om statsbidrag till verkstäder inom arbetsvården. Bl. a. kan landstingskommun få bidrag. Enligt kungörelsen är arbetsvårdens verksamhetsformer arbetsprövning, arbetsträning och skyddad sysselsättning. Dessutom förekommer s. k. halvskyddad sysselsättning. Arbetsprövningen avser närmast att testa den handikappades arbetsförmåga samt klarlägga hans inriktning och möjligheter i arbetshänseende. Arbetsträningen

syftar till att öva upp den handikappades arbetsförmåga och arbetsskicklighet under en begränsad tid, i allmänhet högst sex månader. Skyddad sysselsättning är avsedd för handikappade som mera stadigvarande har svårt att få eller behålla ett arbete i öppna marknaden. Placering vid verkstad för skyddad sysselsättning innebär att den handikappade inlemmas i en miljö med industriell karaktär, där han i princip skall kunna stanna kvar under obegränsad tid. Verksamheten är där inriktad på produktion med så god ekonomisk lönsamhet som möjligt. Halvskyddad sysselsättning slutligen förekommer vid företag. Ett av villkoren för statsbidrag är att platserna på inrättning som avses i kungörelsen står till den offentliga arbetsförmedlingens förfogande. Tillsyn över verksamhet till vilken bidrag utgår utövas av arbetsmarknadsstyrelsen.

Att som utredningen föreslår ålägga landstingskommunerna att anordna skyddad sysselsättning för psykiskt utvecklingsstörda och således införa en lagstadgad rätt för dessa till sådana omsorger, medan en dylik rätt ännu inte tillkommer övriga handikappgrupper, är enligt min mening inte lämpligt. På de skäl arbetsmarknadsstyrelsen och medicinalstyrelsen anfört anser jag inte heller att särskilda statsbidragsvillkor bör föreskrivas för denna verksamhet.

Med hänsyn till att det är angeläget att psykiskt utvecklingsstörda får del av arbetsvård, särskilt skyddad sysselsättning, bör man enligt min mening räkna med att landstingskommunerna kommer att bygga ut sådan verksamhet för psykiskt utvecklingsstörda. Om primärkommunerna anordnar skyddad sysselsättning för andra kategorier handikappade, kan detta utgöra en särskild anledning för landstingskommunerna att koncentrera sin verksamhet i denna del på det utvecklingsstörda.

Kungörelsen om statsbidrag till verkstäder inom arbetsvården innehåller bara ett fåtal villkor av organisatorisk art. Verksamheten skall ledas av föreståndare och arbetsledare som arbetsmarknadsstyrelsen förklarar kompetenta. Vidare skall läkartillsyn ordnas på sätt som styrelsen godkänner. Slutligen skall platserna stå till arbetsförmedlingens förfogande. Däremot är det i övrigt utan betydelse för rätten till statsbidrag, om skyddad sysselsättning för psykiskt utvecklingsstörda drivs av centralstyrelse eller av annat landstingskommunalt organ. Här finns alltså möjlighet att ta hänsyn till de lokala förhållandena. Olika organisationsformer kan prövas. Vad som enligt min mening är viktigt är en nära samverkan mellan den offentliga arbetsförmedlingen, centralstyrelsen och landstingskommunens allmänna arbetsvårdsorgan samt, i förekommande fall, primärkommunalt arbetsvårdsorgan. Att arbetsmarknadsstyrelsen när det gäller psykiskt utvecklingsstörda bör samråda med medicinalstyrelsen och vid behov med skolöverstyrelsen är också självklart.

Som framgått kommer alltså enligt mitt förslag några bestämmelser om

skyddad sysselsättning inte att finnas i den nya lagen. Detta hindrar givetvis inte att skyddad sysselsättning av psykiskt utvecklingsstörda kombineras med omsorger enligt lagen, t. ex. i fråga om bostad.

I övrigt kan man i viss mån ha delade meningar om hur detaljerade den nya lagens bestämmelser om vård bör vara. Här har två olika principståndpunkter kunnat urskiljas under remissbehandlingen. Å ena sidan ser Riksförbundet för utvecklingsstörda barn gärna, att lagen relativt ingående föreskriver vilka olika vårdformer som skall förekomma. Å andra sidan fruktar man från huvudmannahåll en alltför stel reglering som skulle kunna binda utvecklingen och därmed rentav vara till skada för verksamheten. Det förefaller emellertid knappast finnas delade meningar på det principiella planet om vad vården av de psykiskt utvecklingsstörda bör omfatta.

Som utredningen framhåller bör vården av de psykiskt utvecklingsstörda syfta till att på bästa möjliga sätt anpassa dem till omvärlden. Även jag anser att vården bör omfatta behövlig personlig och medicinsk omvårdnad, lekterapi och arbetsterapi. Vidare behövs i många fall talterapi och sjukgymnastik. Några närmare bestämmelser om vad vården bör omfatta bör dock enligt min mening inte tas in i lag. Detta skulle bl. a. kunna leda till inte önskvärda motsatsslut. Med sikte på nyssnämnda mål för vården bör landstingskommunerna med hjälp av tillsynsmyndigheterna utveckla denna i enlighet med vetenskapens rön och vunna erfarenheter.

Däremot anser jag det lämpligt att lagen innehåller en kortfattad bestämmelse om vilka vårdinrättningar som skall finnas. Dessa bör enligt min mening vara vårdhem, specialsjukhus, daghem för barn och sysselsättningshem. För utvecklingsstörda som behöver vård i vårdhem med särskilda anordningar, t. ex. blinda och döva utvecklingsstörda, bör vidare finnas specialvårdhem.

Vad utredningen anför om daghem och sysselsättningshem ansluter jag mig till. I fråga om dessa inrättningar innebär mitt förslag den ändringen i förhållande till nuläget, att de blir obligatoriska i stället för fakultativa.

Vissa psykiskt utvecklingsstörda behöver särskilt kvalificerade medicinska omsorger. Sådan vård bör meddelas på specialsjukhus. De utvecklingsstörda det här gäller är närmast vissa rörelsehindrade, vidare sådana som bör vårdas för sig, därför att de är asociala eller av annan orsak, samt höggradigt utvecklingsstörda som är svårskötta. Till specialsjukhus enligt nya lagen bör bl. a. hänföras de nuvarande särskilda sjukhusen för psykiskt utvecklingsstörda.

Utredningens förslag att landstingskommunerna skall vara skyldiga att bereda hemmavård har inte i och för sig föranlett några invändningar under remissbehandlingen. Jag biträder förslaget i denna del och kan ansluta mig till vad utredningen anför i detta sammanhang. Under remissbehandlingen har från något håll anförts, att det materiella innehållet i denna vård-

form är obestämt. Man kan emellertid enligt min mening knappast göra någon precisering av hemmavården utöver vad som framgår av sammanhanget, nämligen att det i princip skall vara fråga om omsorger som en utvecklingsstörd egentligen skulle ha fått i inrättning som avses i lagen men som han av särskilda skäl i möjlig omfattning i stället får i sitt hem. Härutöver bör hemmavård naturligtvis i särskilt hög grad kombineras med stöd och råd till föräldrarna.

Fritidsverksamhet

Av 1954 års lag eller dess förarbeten framgår inte om anordnande av fritidsverksamhet ingår i de omsorger som landstingskommunerna enligt lagen skall bereda de psykiskt utvecklingsstörda. I 4 § särskolereglementet föreskrivs emellertid att elever vid internatskola skall beredas lämplig fritidssysselsättning.

Utredningen understryker starkt att fritidsverksamheten är mycket betydelsefull och att det därför är angeläget att den ökas. Under remissbehandlingen har samma uppfattning uttalats från flera håll. Utredningen vill dock inte föreslå, att landstingskommunerna åläggs att anordna fritidsverksamhet för de psykiskt utvecklingsstörda, utan nöjer sig med en rekommendation.

För egen del vill jag helt instämma i vad utredningen anför om fritidsverksamhetens stora betydelse och det angelägna i att den utvecklas. Det gäller inte minst att söka bryta den utvecklingsstördes isolering. Vid byggnadsplanering bör lämpligen behovet av lokaler för fritidssysselsättning beaktas. Det är särskilt viktigt att försöksverksamhet inleds på de punkter där man ännu så länge saknar praktisk erfarenhet. Jag tänker här särskilt på de utvecklingsstörda som skrivits ut och arbetar i öppna marknaden. Samarbete bör sökas med sammanslutningar som sysslar med fritidsverksamhet av olika slag. Det blir en uppgift för tillsynsmyndigheterna att hjälpa huvudmännen att lägga upp fritidsverksamheten för de utvecklingsstörda. F. n. bör särskild fritidsverksamhet inte åläggas huvudmännen som en skyldighet.

Boendeformer

Enligt 1954 års lag skall behovet av särskolundervisning i första hand tillgodoses genom extern undervisning. För stad med minst 25 000 invånare skall externatundervisning alltid vara anordnad. I övrigt skall finnas internatskolor. Under vissa förutsättningar kan särskolelev utackorderas i familjevård eller skrivas ut på försök från särskolan. Försöksutskrivning kan kombineras med bestämmelse att den utvecklingsstörde skall bo i inackorderingshem eller lämpligt enskilt hem. Den som skrivits in vid vårdanstalt skall i första hand utackorderas i familjevård eller försöksutskrivs till öppen vård.

Detta företräde för omsorger av öppen natur vill utredningen i princip behålla. Som framgått är gällande bestämmelser om verksamhetens art och innehåll i stor utsträckning sammanflätade med föreskrifter om institutioner och boendeformer. Enligt utredningen bör i den nya lagen boendeformerna behandlas för sig och övriga verksamhetsformer för sig, utom i viss mån när det gäller vårdhem och specialistsjukhus. Utredningen föreslår att psykiskt utvecklingsstörda, som inte kan bo i eget hem men inte behöver bo i vårdhem eller specialistsjukhus, skall beredas bostad i annat enskilt hem, inackorderingshem eller elevhem. Dessutom rekommenderar utredningen särskilda bostadslägenheter, korttidshem och kolonier.

Vad utredningen föreslår i denna del har under remissbehandlingen hälsats med tillfredsställelse, och jag kan för min del ansluta mig till utredningen.

Genom att man alltmer skiljer mellan boendeformer å ena sidan och övrig verksamhet, exempelvis undervisning, å andra sidan och så mycket som möjligt genomför detta betraktelsesätt i praktiken gör man de utvecklingsstördas tillvaro mera lik andra människors, vilket jag anser ytterst önskvärt. Man får också ett mera flexibelt omsorgssystem med många olika kombinationsalternativ och kan alltså lättare ge varje utvecklingsstörd vad just han behöver. Detta medför att gränsen mellan öppen och sluten vård blir mindre markerad än f. n.

Liksom utredningen anser jag att man i första hand bör tillämpa så öppna omsorgsformer som möjligt. Ju yngre ett utvecklingsstört barn är desto mer angeläget är det i allmänhet att barnet får bo kvar i sitt hem. För många vuxna utvecklingsstörda bör det slutliga målet i fråga om boendeform vara en egen bostad. Om den utvecklingsstörde inte kan bo i eget hem, bör man undersöka om han kan få bo i annat enskilt hem som kan godkännas.

Ett alternativ som enligt min mening har framtiden för sig utgör i n a c k o r d e r i n g s h e m m e n. De kan utformas på olika sätt, för kortare vistelse närmast av övergångskaraktär eller för mera stadigvarande boende, och förenas med ett större eller mindre mått av tillsyn m. m.

Även om det alltså i och för sig är önskvärt med så öppna omsorgsformer som möjligt vill jag understryka, att man i varje enskilt fall får väga boendeformen mot behovet av andra omsorger och möjligheten att bereda dessa på bästa sätt. Även vid landstingskommunernas planering av omsorgerna om de utvecklingsstörda, vid vilken bostadsfrågorna självfallet inte kan behandlas isolerade från övriga omsorgsformer, är en motsvarande avvägning nödvändig. Vad utredningen i detta sammanhang anför om särskolor och e l e v h e m föranleder inte någon erinran från min sida. Det är självfallet i princip önskvärt att eleverna reser hem över veckosluten i så stor utsträckning som möjligt. Det bör därför vid behov finnas femdagarshem eller femdagarsplatser i fråga om vilka det förutsätts att eleven under veckosluten bor utanför elevhemmet, om inte något särskilt hinder möter. Även under ferierna

bör eleverna naturligtvis i största möjliga utsträckning bo utanför elevhemmet.

Vad utredningen i detta sammanhang anför om differentiering av vårdanstalterna och om verksamheten där föranleder inte någon erinran från min sida.

Organisations- och personalfrågor

Centralstyrelse m. m.

Utredningens förslag, som i denna del i huvudsak överensstämmer med gällande ordning, innebär att ett särskilt landstingskommunalt förvaltningsorgan, *centralstyrelsen*, skall ha hand om i princip alla omsorger om psykiskt utvecklingsstörda. Detta förslag har under remissbehandlingen fått stöd särskilt från Riksförbundet för utvecklingsstörda barn. Enligt utredningens förslag skall det alltjämt vara möjligt att till centralstyrelse utse en landstingskommunal nämnd som har hand om andra uppgifter.

Vissa av de remissinstanser, som utgår från landstingskommunalt huvudmannaskap för alla omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, har fört fram andra lösningar i fråga om det landstingskommunala förvaltningsorganet än utredningen föreslår. Ett gemensamt drag för dessa är att de syftar till ett organisatoriskt närmande till sjukvården. Längst går mentalsjukvårdsberedningen som synes anse att ansvaret för inte bara vården utan också undervisningen av de utvecklingsstörda bör läggas på sjukvårdsstyrelserna. Dessa skulle på tjänstemannaplanet förses med den behövliga pedagogiska sakkunskapen och centralstyrelserna skulle alltså tas bort. Vissa landsting har förordat att vården av de utvecklingsstörda inordnas under sjukvårdsorganisationen. Denna uppfattning har särskilt understrukits i fråga om specialsjukhusen. Enligt läkarorganisationernas mening bör dessa sjukhus inte isoleras från den allmänna sjukvården. Allmänt har från landstingshåll framförts önskemål om att få så stor handlingsfrihet som möjligt i organisatoriskt hänseende. Tvingande detaljreglering anses böra undvikas.

Jag har i det föregående förordat att huvudmannaskapet för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda fortfarande skall ligga på landstingskommunerna. Dessa omsorger har i vissa avseenden nära anknytning till sjukvården, som landstingskommunerna också är huvudmän för. Det kan låta sig sägas att man bör fullfölja det enhetliga huvudmannaskapet för sjukvård och omsorger om psykiskt utvecklingsstörda med att ha ett enda förvaltningsorgan för all denna verksamhet. Emellertid omfattar omsorgerna om de utvecklingsstörda ett mycket viktigt pedagogiskt inslag. Hos de nuvarande centralstyrelserna finns erfarenheter av både undervisning och vård av psykiskt utvecklingsstörda. Jag förordar som huvudregel även i fortsättningen att det skall finnas ett särskilt landstingskommunalt förvaltningsorgan för omsorgerna om de utvecklingsstörda. Skiftande lokala förhållanden kan emellertid utgöra skäl för särskilda organisatoriska anordningar, och det kan vara olämpligt att alltför mycket binda den framtida utveck-

lingen. Jag har därför förståelse för huvudmännens önskemål om organisatorisk handlingsfrihet. En sådan handlingsfrihet inryms i utredningens förslag att en landstingskommunal nämnd, som har hand om andra uppgifter, skall kunna utses till förvaltningsorgan också för omsorgerna om de psykiskt utvecklingsstörda. Jag förordar detta förslag. Det torde i allmänhet närmast vara sjukvårdsstyrelsen som här bör komma i fråga. Vidare förordar jag, som tidigare framgått, att landstingskommunen skall kunna överlåta ledningen av särskola på den lokala skolstyrelsen.

Specialsjukhusen utgör ett särskilt problem i detta sammanhang. De nuvarande särskilda sjukhusen för psykiskt utvecklingsstörda ingick tidigare i den statliga mentalsjukvårdsorganisationen. Den 1 januari 1967 övertog denna i princip av landstingskommunerna och de särskilda sjukhusen för psykiskt utvecklingsstörda utom Vipeholms sjukhus inordnades då provisoriskt under sjukvårdslagen och kom alltså att ingå i den allmänna landstingskommunala sjukvårdsorganisationen. Jag har i ett tidigare avsnitt förordat att dessa sjukhus skall höra till vårdorganisationen enligt den nya lagen. Vården vid specialsjukhusen får självfallet inte standardmässigt släpa efter den allmänna sjukvården. Vid regionplaneringen för specialsjukhusen kan det på längre sikt befinnas lämpligt att ansluta dem till de allmänna regionsjukhusen. Dessa regionala sjukhus skulle då ha resurser för en allsidig och kvalificerad medicinsk-psykiatrisk diagnostik och terapi. Jag förordar med hänsyn härtill att landstingskommunen skall kunna besluta att ledningen av specialsjukhus skall utövas av sjukvårdsstyrelsen. Den kompetensfördelning mellan denna styrelse och det särskilda förvaltningsorganet för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda som ett sådant beslut för med sig kan landstingskommunen själv fastställa närmare. Det särskilda förvaltningsorganet för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda skall dock alltid ha en allmän överblick över samtliga dessa omsorger.

Det särskilda förvaltningsorganet för de utvecklingsstörda kallas f. n. centralstyrelse. Liksom utredningen och flera remissinstanser anser jag denna benämning föga idealisk. Jag biträder här ett förslag från Riksförbundet för utvecklingsstörda barn om att förvaltningsorganet skall betecknas styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda. Denna benämning torde för den mera vardagliga användningen kunna förkortas till omsorgsstyrelse.

Vad utredningen anför om det särskilda förvaltningsorganets sammansättning, tillsättning och arbetsformer samt i fråga om organ som är gemensamma för flera landstingskommuner föranleder inte någon erinran från min sida. Det är självfallet angeläget att omsorgsstyrelsen och dess tjänstemän har ett gott samarbete med föräldraföreningarna för utvecklingsstörda barn och andra handikapporganisationer samt goda kontakter med de utvecklingsstördas vårdnadshavare och förmyndare.

Vissa ärenden med inslag av tvång gentemot den enskilde, t. ex. om in-

eller utskrivning, handläggs f. n. av en särskild delegation inom centralstyrelsen. Delegationen består av en lagfaren ordförande, som länsstyrelsen utser, och två—fyra andra ledamöter, som centralstyrelsen utser inom sig.

Utredningen föreslår en särskild nämndorganisation för vissa frågor. Enligt förslaget skall ett organ motsvarande centralstyrelsens delegation alltjämt finnas och kallas centralstyrelsens nämnd. Dessutom skall det enligt förslaget finnas en särskild utskrivningsnämnd vid specialsjukhus med en sammansättning som motsvarar den som gäller för utskrivningsnämnderna enligt lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall. Ledamot av nämnd skall ha avlagt domared eller motsvarande försäkran och skall vara underkastad reglerna om domarjäv. När det gäller förfarandet inför nämnd föreslår utredningen vissa bestämmelser i fråga om muntlig handläggning, rätt att anlita biträde m. m. som i huvudsak har motsvarighet i lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall.

Särskolan är en av de undervisningsformer som samhället tillhandahåller för att alla barn och ungdomar skall kunna få den undervisning de behöver och kan tillgodogöra sig. Ur denna synpunkt kan det te sig mindre tilltalande att omgärda särskolan med relativt omfattande bestämmelser av processuell karaktär. Å andra sidan måste beaktas, att särskolplikten är avsevärt längre än den vanliga skolplikten, att särskolelever inte sällan måste bo utanför föräldrahemmet för att kunna få adekvat undervisning samt att tveksamma diagnosfrågor kan uppstå. Allt detta kräver att särskild hänsyn tas till rättssäkerhetsintresset, vilket man också ansåg vid tillkomsten av 1954 års lag. I normala fall bör förfarandet vid in- och utskrivning m. m. vara så likt det som tillämpas vid andra skolor som möjligt. Men för de tveksamma eller kontroversiella fallen måste ett prövningsförfarande stå till buds som tillfredsställer högt ställda anspråk på rättssäkerhet. Detta gäller naturligtvis också för vårdsektorn, där rättssäkerhetssynpunkterna får ökad praktisk betydelse i och med att de särskilda sjukhusen för psykiskt utvecklingsstörda inordnas under den nya lagen som specialsjukhus.

Mot denna bakgrund anser jag liksom utredningen och de remissinstanser som yttrat sig i frågan, att det bör finnas en särskild nämndorganisation för prövning av vissa ärenden om in- och utskrivning m. m. enligt den nya lagen. Det bör emellertid kunna räcka med en typ av nämnd. Jag föreslår att den kallas beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda och får en sammansättning som i princip motsvarar vad utredningen föreslår för centralstyrelsens nämnd. Det är naturligtvis önskvärt att en läkare, helst en psykiater, ingår i beslutsnämnden. Omsorgsstyrelsens överläkare bör dock inte få vara ledamot av nämnden. Det bör vara möjligt att utse mer än en beslutsnämnd i en landstingskommun. Med hänsyn till det anförda bör det vara möjligt för Kungl. Maj:t att medge avsteg från kravet på att andra ledamöter av beslutsnämnd än ordföranden skall vara ledamöter eller suppleanter i omsorgsstyrelsen. I övrigt bör de organisatoriskt-processuella bestämmelserna

om beslutsnämnden enligt min mening i stor utsträckning få samma innehåll som reglerna om utskrivningsnämnd i lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall. Detta innebär att jag i huvudsak biträder vad utredningen föreslår i denna del. De frågor som utredningen avser för utskrivningsnämnderna vid specialsjukhusen får prövas av beslutsnämnd i den landstingskommun där sjukhuset är beläget.

Personal

Enligt 1954 års lag skall det finnas en rektor för landstingskommunens särskolväsende, en vårdföreståndare för dess vårdanstalter samt en föreståndare för och en ansvarig läkare vid varje särskola och varje vårdanstalt. Dessutom skall centralstyrelsen ha en läkare till sitt förfogande. Några ytterligare bestämmelser om personal innehåller inte lagen. Emellertid medför lagen givetvis en principiell skyldighet för huvudmannen att ha den personal som behövs för att verksamheten skall kunna bedrivas på ett tillfredsställande sätt.

Utredningen föreslår inte några större ändringar i fråga om lagbestämmelserna. Rektorn skall dock enligt förslaget kallas särskolchef, vårdföreståndaren vårdchef och föreståndaren för särskola rektor. Särskolchefen skall inte samtidigt behöva vara rektor för särskola. Vid specialsjukhusen föreslås gälla samma bestämmelser om läkare som vid andra sjukhus.

För egen del kan jag i princip ansluta mig till vad utredningen föreslår. Bestämmelser om särskolchef, vårdchef, överläkare hos styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, överläkare vid specialsjukhus, rektor för särskola, föreståndare för vårdhem, skolläkare och läkare vid vårdhem måste finnas i lagen med hänsyn till de beslutsfunktioner, som enligt min mening bör vila på dessa tjänstemän och som jag återkommer till. Att sjukvårdslagens bestämmelser om läkare vid sjukhus blir tillämpliga vid specialsjukhusen anser jag lämpligt. I huvudsak bör några ytterligare bestämmelser om personal inte tas in i den nya lagen. Huvudmännen är naturligtvis ändå liksom nu skyldiga att ha den personal som behövs för att de skall kunna fullgöra sina åligganden enligt lagen. Prognoser över personalbehovet på längre sikt bör göras upp och utbildningsbehovet beaktas under medverkan från tillsynsmyndigheternas sida.

Jag har i det föregående föreslagit att landstingskommunerna skall åläggas åtskilliga omsorger om de utvecklingsstörda och jag har rekommenderat flera andra former av omsorger. Jag vill emellertid i detta sammanhang inte underlåta att framhålla, att den utbyggnad som bör ske givetvis kommer att ta sin tid, inte minst med hänsyn till knappheten på personal.

Statsbidrag

Enligt kungörelsen den 10 december 1954 om statsbidrag till driftkostnader vid särskolor och vårdanstalter för vissa psykiskt efterblivna utgår

dels bidrag med 95 % av kostnaderna för löner till rektorer och lärare vid särskolor, dels platskostnadsbidrag med vissa belopp för internatplatser vid särskolor och vårdanstalter, för elever i externatundervisning och för psykiskt efterblivna som är utackorderade i kontrollerad familjevård. Enligt prop. 1967: 1 (bil. 7 s. 138) skall platskostnadsbidraget avlösas genom ett allmänt driftbidrag till hälso- och sjukvården. Vidare utgår anordningsbidrag enligt kungörelsen den 10 december 1954 (nr 738) om statsbidrag till uppförande eller inrättande av särskolor och vårdanstalter för vissa psykiskt efterblivna.

Utredningen har föreslagit att det nuvarande personalkostnadsbidraget på 95 % av lönerna till rektorer och lärare vid särskolor utsträcks till nya personalkategorier på både undervisnings- och vårdsidan. Förslaget innebär en ökad kostnad för statsverket på ca 15 milj. kr. per år.

De nuvarande principerna för fördelningen av personalkostnaderna mellan staten och huvudmännen bör enligt min mening inte ändras. Jag kan därför inte tillstyrka utredningens förslag om utökade statsbidrag.

Utskottet

I propositionen föreslås att 1954 års lag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna från den 1 juli 1968 skall ersättas av en lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda. Enligt den nya lagen skall det allmänna bereda psykiskt utvecklingsstörda omsorger i form av undervisning, vård och bostad. Huvudmannaskapet skall i princip ligga kvar hos landstingskommunerna och de landstingsfria städerna. En styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda skall svara för ledningen av huvudmannens verksamhet på området. För avgörandet av vissa frågor, där det är av särskild vikt att noggranna rättssäkerhetsgarantier finns, skall finnas beslutsnämnder. Undervisningen skall liksom för närvarande meddelas i särskola. De undervisningsformer som skall ställas till de utvecklingsstördas förfogande skall sträcka sig från förskola till yrkesskola. Undervisningsbegreppet får en sådan innebörd, att allt fler av de svårast utvecklingsstörda barnen skall få undervisning. I fråga om vården av de utvecklingsstörda anges särskilt i lagen att det skall finnas vårdhem, specialsjukhus, daghem för barn och sysselsättningshem. I vårdhem och specialsjukhus skall en utvecklingsstörd, på motsvarande sätt som då det gäller psykiskt sjuka, kunna beredas vård oavsett samtycke. De nuvarande reglerna om förfarandet vid inskrivning och intagning i särskola och på vårdhem förenklas bl. a. genom att i fortsättningen något särskilt inskrivningsförfarande hos omsorgsstyrelsen som föregår intagningsbeslutet inte skall erfordras. Beslut om skyldighet för någon att underkasta sig omsorger skall i regel kunna överklagas hos den psykiatriska nämnd, som skapades i samband med 1966 års lag om slutna psykiatrisk vård i vissa fall. Om någon

vågrats omsorg enligt lagen skall besvär kunna föras hos huvudtillsynsmyndigheten, som är skolöverstyrelsen eller socialstyrelsen. Ett genomförande av förslaget till omsorgslag medför vissa följdändringar i ett antal lagar.

I anledning av propositionen har väckts ett antal motioner i vilka yrkas ändringar i den föreslagna omsorgslagen eller i regler som anknyter till denna. Motionerna, som utskottet kommer att närmare behandla i det följande, innefattar inte några yrkanden om ändringar, som innebär att de väsentliga principerna i lagförslaget rubbas. Tvärtom framhålls i flera av motionerna, att den föreslagna lagstiftningen genomgående innebär förbättring av vad som för närvarande gäller eller att propositionen i många avseenden ger lämpliga lösningar på problem inom området. Även utskottet hälsar det föreliggande förslaget till ny lagstiftning på området med tillfredsställelse. Ett genomförande av förslaget är enligt utskottets mening ägnat att påskynda och intensifiera samhällets åtgärder för att hjälpa de utvecklingsstörda till en anpassning i samhället. Sedan statsmakterna en gång valt att för denna speciella grupp av handikappade reglera samhällets skyldigheter genom lagstiftning, delar utskottet departementschefens uppfattning att det nu inte finns någon anledning att gå ifrån denna princip. Det måste dock framhållas, att en lagstiftning av detta slag under vissa omständigheter vid en snabbt fortgående utveckling skulle kunna verka hindrande för ett rationellt tillgodoseende av gruppens berättigade behov. Utskottet vill därför understryka att huvudmännen vid sin verksamhet enligt lagen bör sträva efter att bereda de utvecklingsstörda ett i alla hänseenden så normalt och meningsfullt liv som möjligt. I linje med det sagda måste därför de konkreta förpliktelser i fråga om undervisning, vård eller omsorger i övrigt som åläggs huvudmännen kunna betecknas som ett minimiprogram för dessa.

Omsorgsstyrelsen

Ledningen av landstingskommuns verksamhet enligt den föreslagna lagen skall utövas av en styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, som motsvarar den nuvarande centralstyrelsen. Enligt 6 § första stycket andra punkten kan till omsorgsstyrelse utses nämnd som handhar andra landstingskommunens förvaltningsuppgifter. I de likalydande motionerna I: 876 och II: 1085 samt i motionen II: 1087 yrkas att detta stadgande inte skall antas.

De uppgifter, som kommer att åvila omsorgsstyrelsen, är enligt utskottets bedömning av sådan omfattning och betydelse, att ledamotskap i styrelsen i regel torde bli arbetskrävande. Detta talar för att det skall finnas ett särskilt landstingskommunalt organ för omsorgerna om de utvecklingsstörda. Utskottet vill emellertid i likhet med departementschefen inte motsätta sig önskemål från huvudmannahåll om organisatorisk handlingsfrihet och biträder därför med avstyrkande av motionsyrkandet lagförslaget i denna del.

Delegation till lokal skolstyrelse

I lagförslaget har upptagits vissa möjligheter att delegera delar av omsorgsstyrelsens uppgifter på andra organ. Således äger enligt 6 § andra stycket landstingskommun överlåta ledningen av särskola på skolstyrelsen i den kommun där särskolan är belägen. Vidare föreslås möjlighet att delegera ledningen av specialsjukhus till sjukvårdsstyrelsen i landstinget. Särskild styrelse får också utses att för inrättning, som drives av flera landstingskommuner gemensamt, fullgöra de uppgifter som annars ankommer på omsorgsstyrelsen.

I de båda motionsparen I: 876 och II: 1085 samt I: 877 och II: 1086 ävensom i motionen II: 1087 tas delegationsmöjligheten i fråga om särskolan upp till behandling. Motionärerna motsätter sig inte, att vissa uppgifter av förvaltningskaraktär överlåtes på den lokala skolstyrelsen, men yrkar att lagtexten utformas så att av denna uttryckligen framgår, att omsorgsstyrelse under alla omständigheter har kvar ett grundansvar för undervisningen.

Propositionsförslaget innebär att den undervisning inom särskolan, som närmast motsvarar undervisningen inom den allmänna grundskolan, skall delas upp på en skola för grundundervisning, där teoretisk undervisning meddelas, och på en träningsskola, där en mera praktiskt betonad undervisning förekommer som närmast syftar till att öva upp den utvecklingsstördes allmänna färdigheter och främja hans sociala anpassning.

Såväl den utredning, vars förslag ligger till grund för lagförslaget, som flertalet remissinstanser, vilka yttrat sig i frågan, har framhållit de fördelar som i olika hänseenden står att vinna vid en samverkan mellan särskolans teoretiska undervisning och undervisningen i den allmänna grundskolan. Mot bakgrunden härav delar utskottet departementschefens uppfattning, att man i så stor utsträckning som möjligt bör ordna denna del av särskolundervisningen i anslutning till grundskoleenhet. I fråga om samordningen av träningsskolan, som kommer att innefatta elever med relativt låg intelligenskvot och med ett särpräglat beteende, bör man däremot, likaledes i enlighet med vad departementschefen anfört, genom lämpligt anordnad försöksverksamhet söka skaffa sig de erfarenheter på området som man nu saknar, innan man tar ställning till frågan om framtida integration.

För sådan lokalmässig och annan rent praktisk samordning av skolverksamheten, som ovan åsyftas, krävs inte några lagbestämmelser. Den delegationsmöjlighet, som kommit till uttryck i 6 § andra stycket — och som torde avses i motionerna — är mera långtgående. Om ledningen av särskola överlåtes på lokal skolstyrelse innebär detta i princip bl. a., att det dagliga handhavandet av undervisningen, tillsättande av lärare och närliggande uppgifter ankommer på skolstyrelsen. Därigenom har denna möjlighet att bedriva all undervisning såsom en enhetlig verksamhet med de fördelar i fråga om utnyttjande av resurser detta kan medföra såväl för samhället som för eleverna. Det ligger i sakens natur, att vid delegation av

förevarande slag noggrann reglering av gränserna för delegationen bör ske i samband med att avtal härom kommer till stånd. Således bör bl. a. frågan om skoltransporterna av eleverna regleras i sammanhanget.

Den möjlighet att överlåta ledningen av särskola på lokal skolstyrelse som föreslås i propositionen finns redan nu. Utredningen har föreslagit, att möjligheten skulle tas bort, men detta har mött starkt motstånd från framför allt skolöverstyrelsen och de landstingsfria städerna. Ett närmare studium av remissyttrandena från städerna visar visserligen att olika organ inom städerna har olika uppfattningar om den nuvarande delegationsmöjligheten bör bibehållas. Det står dock klart att de hittillsvarande erfarenheterna på vissa håll är goda. Utskottet anser att det bör tas hänsyn härtill vid utformningen av lagen så att huvudmän som nu har goda erfarenheter av samarbetsformen inte betas möjligheten att gå vidare på den inslagna vägen. Utskottet vill emellertid understryka, att delegationsmöjligheten bör användas med urskillning. Den bör såsom hittills främst bli aktuell för de landstingsfria städerna, som är huvudmän för både det allmänna skolväsendet och särskolväsendet.

Såsom framhålles av departementschefen innebär en överlåtelse till den lokala skolstyrelsen av ledningen av särskola inte, att landstingskommunen befrias från sitt allmänna ansvar för att de psykiskt utvecklingsstörda i landstingskommunen får undervisning. Detta följer av 2 § i vilken stadgas bl. a., att landstingskommun skall bereda psykiskt utvecklingsstörda undervisning, vård och omsorger i övrigt enligt lagen. Vidare bör i detta sammanhang uppmärksammas 16 § i vilken stadgas att omsorgsstyrelsen skall verka för att psykiskt utvecklingsstörda inom landstingskommunen får de omsorger som de behöver. Att härutöver, såsom motionärerna föreslår, i lagen särskilt ange att landstinget bibehåller ansvaret för undervisningen då ledningen av en särskola överlåtes till lokal skolstyrelse är inte erforderligt. En utformning av lagtexten enligt något av motionsförslagen skulle för övrigt — om inte motsvarande ändringar vidtas i fråga om övriga delegationsmöjligheter enligt lagen — kunna medföra oriktiga slutsatser om landstingets och omsorgsstyrelsens ansvar för de utvecklingsstörda. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandena i denna del. Den i propositionen föreslagna lagtexten bör godtas.

Angivandet i lagen av omsorgsstyrelsens uppgifter

I 16 § finns bestämmelser av allmän natur rörande omsorgsstyrelsens uppgifter. Omsorgsstyrelsen skall utöver vad som ovan angivits — nämligen verka för att de utvecklingsstörda får de omsorger de behöver — planlägga och samordna landstingskommunens verksamhet enligt lagen samt verka för att den utvecklas på ett tillfredsställande sätt. Vidare skall styrelsen bl. a. handha ledningen av de inrättningar för utvecklingsstörda som drives

och den verksamhet i övrigt för dem som utövas av landstingskommunen, om annat inte följer av att delegation skett.

I de båda motionsparen I: 876 och II: 1085 samt I: 877 och II: 1086 yrkas att 16 § skall kompletteras med ett stadgande att omsorgsstyrelsen skall samverka med organ, till vilka vissa uppgifter kan ha delegerats enligt 6 §. De organ som avses är bl. a. lokal skolstyrelse och sjukvårdsstyrelse.

Även då ledningen av särskola överlåtits på lokal skolstyrelse har omsorgsstyrelsen — utöver det allmänna ansvaret för att eleverna får tillfredsställande undervisning — att svara för att eleverna får andra omsorger enligt lagen, bl. a. skall frågan om lämplig boendeform för de olika eleverna prövas. I samband med utskrivning från särskola skall enligt 52 § prövas om andra omsorger som avses i lagen bör beredas eleven. För att omsorgsstyrelsen skall kunna utöva sina skyldigheter i dessa hänseenden måste självfallet ett kontinuerligt och nära samarbete äga rum mellan omsorgsstyrelsen och skolstyrelsen. Det finns enligt utskottets mening inte anledning att härutöver i lagen skriva in en allmän skyldighet för omsorgsstyrelsen att samverka med skolstyrelsen. Ett stadgande av det innehåll, som motionärerna förordar, skulle snarare kunna leda till ett resultat som stod i motsats till vad som åsyftas. Den föreslagna kompletteringen av lagtexten skulle nämligen kunna leda till slutsatsen, att ansvaret för omsorgerna var uppdelat mellan omsorgsstyrelsen och skolstyrelsen. Det nu anförda har sin motsvarighet i fråga om de övriga delegationsmöjligheter, som här är aktuella. Utskottet kan på grund av det anförda inte tillstyrka motionsyrkandena.

Undervisning

Som tidigare anförts skall landstingskommun enligt 2 § bereda psykiskt utvecklingsstörda undervisning, vård och omsorger i övrigt enligt lagen, i den mån annan inte drar försorg härom. Undervisningen skall enligt 3 § meddelas i särskola. I denna paragraf stadgas vidare bl. a., att särskola omfattar förskola, skola för grundundervisning, träningskola eller yrkesskola eller flera av dessa skolformer. I de likalydande motionerna I: 877 och II: 1086 samt i motionen II: 1087 yrkas, att sistnämnda stadgande skall omformuleras så att av lagtexten tydligt framgår, att landstingskommun inte uppfyllt sina skyldigheter på detta område med mindre undervisningen i samtliga de hänseenden, som anges i punkten, meddelas.

Departementschefen framhåller uttryckligen, att landstingskommun skall vara skyldig att tillhandahålla undervisning vid samtliga de skolformer som räknas upp i lagförslaget. Skyldigheten för huvudmännen att anordna undervisning enligt lagen har sin motsvarighet i en skolplikt för de utvecklingsstörda, som är mycket långtgående. Den sträcker sig från sju till 21 år och i vissa fall till 23 år. Då skolplikten självfallet förutsätter en meningsfylld undervisning, kan utskottet inte finna att den föreslagna lagtexten

skulle kunna leda till sådana missförstånd, som motionärerna befarar, nämligen att en landstingskommun skulle kunna anse sig ha fullgjort sin skyldighet genom att ordna endast någon eller några av de uppräknade undervisningsformerna. Utskottet avstyrker därför motionsförslaget.

Skyddad sysselsättning

I 4 § anges vilka vårdinrättningar som huvudmännen skall ordna för de utvecklingsstörda. Det skall finnas vårdhem, specialsjukhus, daghem för barn och sysselsättningshem. För utvecklingsstörda som behöver vård i vårdhem med särskilda anordningar skall finnas specialvårdhem. Vård skall även kunna tillhandahållas i enskilt hem.

I flera motioner yrkas att huvudmännens skyldigheter i fråga om vården av de utvecklingsstörda skall utvidgas och preciseras i förhållande till vad som föreslagits. I detta avsnitt behandlas yrkanden i de likalydande motionerna I: 876 och II: 1085 respektive I: 877 och II: 1086 samt i motionen II: 1087 om att huvudmännen skall vara skyldiga ordna verkstäder för skyddad sysselsättning. I de båda motionsparen yrkas som följd härav även vissa andra ändringar i lagförslaget. Således föreslås, att det på samma sätt som för andra vårdinrättningar skall finnas föreståndare för verkstad för skyddad sysselsättning och att det skall finnas en läkare som är ansvarig för den medicinska vården. Vidare föreslås bestämmelser om tillsynen över den skyddade sysselsättningen. I ett senare avsnitt kommer att behandlas frågan om statsbidrag till skyddade verkstäder, som är avsedda för psykiskt utvecklingsstörda.

Som ett väsentligt led i samhällets åtgärder för handikappade ingår att ordna arbete och sysselsättning åt dessa. Åtgärder i detta syfte utgör sedan länge ett betydande inslag i arbetsmarknadspolitik. Såsom framhålles i ett nyligen avlämnat betänkande av handikapputredningen uppmärksammas problemen på området alltmer av staten, kommunerna och arbetsmarknadens parter. Följden har blivit en utbyggnad av samhällets åtgärder för att förbättra de handikappades möjligheter till en meningsfull sysselsättning. De riktlinjer för arbetsmarknadspolitik, som riksdagen fastställde 1966, innebär fortsatt utbyggnad och effektivisering av samhällets åtgärder. Åtgärder, som är särskilt ägnade att underlätta handikappades anpassning till arbetslivet, betecknas med ett sammanfattande namn som arbetsvård. Den är i princip avsedd för alla handikappade som behöver den, oavsett handikappets art. Arbetsvården omfattar arbetsprövning, arbetsträning och skyddad sysselsättning. Arbetsträningen syftar till att öva upp den handikappades arbetsförmåga och arbetsskicklighet under en begränsad tid medan skyddad sysselsättning är avsedd för handikappade som har svårt att få eller behålla ett arbete i öppna marknaden. Placering vid verkstad för skyddad sysselsättning innebär att den handikappade inlemmas i en miljö med industriell karaktär, där han i princip skall kunna stanna kvar under

obegränsad tid. Verksamheten är inriktad på produktion med så god ekonomisk lönsamhet som möjligt. Vanlig arbetslön och inte bara flitpengar bör betalas. Om möjligt skall lönen bestämmas efter ackord.

Någon lagstiftning varigenom vissa samhällsorgan åläggs att bedriva arbetsvård finns inte men verksamheten stimuleras genom att — enligt kungörelse den 16 juni 1966, nr 370 — statsbidrag kan utgå till bl. a. landstings- och primärkommun för anordnande och drift av verkstäder inom arbetsvården. Som villkor för att statsbidrag skall utgå gäller bl. a. att platserna ställs till arbetsförmedlingens förfogande. Tillsyn över verksamhet, till vilken bidrag utgår, utövas av arbetsmarknadsstyrelsen.

Primärkommunerna är i regel huvudmän för de skyddade verkstäderna, men även en del landstingskommuner driver sådana. Enligt 1966 års handikappundersökning fanns 189 skyddade verkstäder och 34 träningsverkstäder med omkring 6 100 respektive 1 500 platser.

Den utredning, som behandlat omsorgerna om de psykiskt utvecklingsstörda, föreslog att det skulle införas skyldighet för huvudmännen att ordna skyddad sysselsättning för de utvecklingsstörda. Vidare föreslogs, att särskilda verkstäder skulle inrättas för denna grupp, att verkstäderna skulle drivas av omsorgsstyrelsen samt att statsbidrag skulle utgå till verksamheten utan villkor att platserna på verkstäderna stod till den offentliga arbetsförmedlingens förfogande.

Departementschefen framhåller i propositionen att det inte är lämpligt att ålägga huvudmännen att anordna skyddad sysselsättning och således införa en lagstadgad rätt för psykiskt utvecklingsstörda till sådana omsorger, medan en dylik rätt ännu inte tillkommer övriga handikappgrupper. Särskilda statsbidragsvillkor bör inte heller föreskrivas för denna verksamhet. Med hänsyn till att det är angeläget att psykiskt utvecklingsstörda får del av arbetsvård, särskilt skyddad sysselsättning, bör man enligt departementschefens mening räkna med att landstingskommunerna kommer att bygga ut sådan verksamhet för de utvecklingsstörda. Han erinrar också om att bidragskungörelsen innehåller bara ett fåtal villkor av organisatorisk art. Således är det utan betydelse ur statsbidragssynpunkt om den skyddade sysselsättningen drivs av omsorgsstyrelsen eller annat landstingskommunalt organ. Här finns alltså möjlighet att ta hänsyn till de lokala förhållandena. Olika organisationsformer kan prövas. Vad som är viktigt, fortsätter departementschefen, är en nära samverkan mellan den offentliga arbetsförmedlingen, omsorgsstyrelsen och landstingskommunens allmänna arbetsvårdsorgan samt, i förekommande fall, primärkommunalt arbetsvårdsorgan. Att arbetsmarknadsstyrelsen när det gäller psykiskt utvecklingsstörda bör samråda med socialstyrelsen och vid behov med skolöverstyrelsen är också självklart. Slutligen framhåller departementschefen, att en kombination av skyddad sysselsättning och omsorger enligt lagen givetvis inte hindras av att den skyddade sysselsättningen inte finns upptagen i lagen.

Om huvudmännen åläggs att ordna verkstäder för skyddad sysselsättning, innebär detta att omsorgsstyrelserna kommer att driva en verksamhet på området som visserligen är speciellt avpassad för de utvecklingsstörda men som i princip skils från annan skyddad verksamhet. Detta innebär att man åstadkommer en icke önskvärd, till tiden obegränsad isolering av de utvecklingsstörda från andra människor. Utskottet vill inte medverka till en sådan utveckling, som skulle stå i strid mot lagens allmänna syfte. På grund av det sagda avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Utöver det anförda vill utskottet i detta sammanhang framhålla följande. Självfallet är det angeläget att landstingen bygger ut organisationen för den skyddade verksamheten och därvid beaktar de speciella problem som finns för de utvecklingsstörda. Omsorgsstyrelsen har här en viktig funktion att fylla. Genom att inte binda landstingen på det organisatoriska planet kan man underlätta för landstingen att nå den nära samverkan mellan olika organ, som departementschefen understrukit angelägenheten av. De synpunkter utskottet ovan anført i fråga om skyddade verkstäder får inte uppfattas som om utskottet motsätter sig att omsorgsstyrelserna organiserar särskild skyddad verksamhet för utvecklingsstörda. Sådan verksamhet bör emellertid begränsas till fall där den inte lämpligen kan samordnas med motsvarande verksamhet för andra handikappgrupper. Framför allt torde detta bli aktuellt i fråga om verksamhet som bedrivs i anslutning till institutioner för utvecklingsstörda.

Precisering av vårdbegreppet

I 4 § anges i huvudsak endast de vårdinrättningar som huvudmännen är skyldiga att ordna för de utvecklingsstörda. I de likalydande motionerna I: 877 och II: 1086 samt i motionen II: 1087 yrkas att paragrafen skall kompletteras med ett stadgande av innehåll, att vården skall omfatta erforderlig personlig och medicinsk omvårdnad. Vidare yrkas, att i lagtexten skall anges att vården omfattar även andra omsorger. De omsorger som särskilt bör nämnas är — utöver skyddad sysselsättning — lekterapi och arbetsterapi.

För att syftet med vården av de utvecklingsstörda skall nås krävs en mångfald olika åtgärder som måste avpassas efter den utvecklingsstördes ålder och utvecklingsgrad. Utskottet delar motionärernas mening att vården bör omfatta behövlig personlig och medicinsk omvårdnad och att såväl lekterapi som arbetsterapi bör ställas till förfogande. Detta överensstämmer med vad departementschefen uttalar i propositionen. Utskottet kan emellertid inte finna, att det skulle vara till fördel om en precisering av vårdåtgärderna görs i 4 § på det sätt som föreslås i motionerna. För många utvecklingsstörda kan mer speciella vårdåtgärder, såsom talterapi och sjukgymnastik, vara av särskild vikt, och en uppräknning av det slag som förordas av motionärerna kan inte bli annat än en exemplifiering. Utskottet biträder på grund

av det anförda departementschefens förslag till lagtext och avstyrker motionsyrkandena.

Vissa personalfrågor

I den föreslagna omsorgslagen finns ett fåtal bestämmelser rörande vissa personalkategorier som tillagts beslutanderätt och befogenheter i förhållande till de utvecklingsstörda. De befattningshavare som nämns är sarskolchef, vårdchef, vissa läkare, rektor för sarskola samt föreståndare för olika vårdinrättningar.

I de likalydande motionerna I: 877 och II: 1086 framförs vissa synpunkter rörande landstingens personalplanering. Motionärerna gör gällande, att den planeringsskyldighet, som landstingen ålägges enligt 8 §, väl ensidigt inriktas på att anskaffa elev- och vårdplatser för de utvecklingsstörda, trots att den fortsatta utvecklingen till väsentlig del måste komma att avse öppna och halvöppna omsorgsformer. Motionärerna framhåller att personalplaneringen för vården av de utvecklingsstörda har intimt samband med annan landstingens planering. De vill att riksdagen skall uttala sig för att landstingen vid sin personalplanering även skall ta hänsyn till de särskilda problem, som är förknippade med omsorger om utvecklingsstörda.

Huvudmännen är naturligtvis även utan närmare bestämmelser i omsorgslagen skyldiga att ha den personal som behövs för att de skall kunna fullgöra sina åligganden enligt lagen. Utredningen, som gjort en relativt utförlig genomgång av olika personalkategorier, framhöll, att de utbyggda och nya omsorgerna om de utvecklingsstörda måste föranleda både huvudmännen och de statliga tillsynsmyndigheterna att ägna särskild uppmärksamhet åt specialistutbildning för de olika verksamhetsgrenarna.

Utskottet delar denna uppfattning. Såväl då det gäller specialistbefattningar som vanlig vårdpersonal är det av vikt, att prognoser över personalbehovet görs upp på längre sikt och åtföljs av erforderliga planeringsåtgärder. Utskottet anser sig kunna utgå från att huvudmännen vid sin planering handlar efter de linjer motionärerna drar upp. Något särskilt initiativ från riksdagens sida i anledning av motionsyrkandet är därför inte erforderligt.

I motionen II: 1095 yrkas, att riksdagen skall föreskriva att förvaltnings-tjänsteman skall finnas hos omsorgsstyrelsen samt att tjänstemannen skall kallas till styrelsens sammanträden och att han vid dessa skall få delta i överläggningarna men ej i besluten och få sin mening antecknad i protokollet. Motionären vill att föreskrifter i dessa hänseenden skall tas in i lagen.

Enligt utskottets mening hör omsorgsstyrelsernas arbete inte genom lagföreskrifter bindas i vidare mån än vad som kan anses oundgängligen nödvändigt med hänsyn till framför allt de krav av rättssäkerhetsnatur, som ställs på dem. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandet.

Vissa statsbidragsfrågor

För närvarande utgår statsbidrag med 95 % av kostnaderna för löner till rektorer och lärare vid särskolor. Personalkostnadsbidrag utgår inte på vårdsidan.

I de likalydande motionerna I: 883 och II: 1096 anförs inledningsvis, att särskolan enligt propositionen kommer att anordnas i så nära anslutning till den allmänna skolan som möjligt och att samordningen av skolformerna kräver en samsyn även i fråga om statsbidragsbestämmelserna. Enligt motionärernas mening bör därför reglerna för särskolan ses över så att de kommer att bättre stämma överens med motsvarande bestämmelser inom det allmänna skolväsendet. Motionärerna yrkar vidare att bestämmelserna ses över i ett annat avseende, nämligen då det gäller lärarbegreppet. Statsbidrag bör enligt deras mening utgå till fler lärargrupper än för närvarande. Motionärerna nämner särskilt talpedagoger.

Även i motionen II: 1095 tas statsbidragsbestämmelserna i fråga om särskolan upp till behandling. Motionären anser, att bestämmelserna bör utformas så, att statsbidrag kan utgå till löner för personal, som praktiskt taget helt arbetar på undervisningssidan.

De lärarkategorier som nu inräknas vid bestämmandet av lärarlönebidraget utgöres förutom av lärare i kunskapsämnen av yrkeslärare, slöjdlärare, förskollärare samt lärare i gymnastik och hemkunskap. Utredningen föreslog att statsbidrag borde utgå även till avlönande av talpedagog, vissa nya lärarkategorier, särskolchef, vårdchef, biträdande sådana befattningshavare, kurator, psykolog och biträdande psykolog, föreståndare och biträdande föreståndare för olika inrättningar samt arbetsterapeut. Utredningens förslag omfattar således personalkategorier på både undervisnings- och vårdsidan. Departementschefen har inte godtagit utredningens förslag i detta hänseende utan uttalat att de nuvarande principerna för fördelningen av personalkostnaderna mellan staten och huvudmännen bör bestå.

De ökade uppgifter som läggs på huvudmännen genom reformen i fråga om omsorgerna för de utvecklingsstörda ställer ökade krav även i ekonomiskt avseende på huvudmännen. För att stimulera dessa att snabbt åstadkomma en utbyggnad av omsorgerna i enlighet med omsorgslagens intentioner kan det enligt utskottets mening finnas fog att i anledning av motionsyrkandena statsbidragsbestämmelserna beträffande personalkostnader blir föremål för översyn.

I motionerna I: 877 och II: 1086 yrkas, att landstingen skall få statsbidrag för skyddade verkstäder avsedda för psykiskt utvecklingsstörda även om platserna inte ställs till arbetsförmedlingens förfogande. I motionen II: 1087 framställs ett utredningsyrkande, som syftar till en liberalisering av samma statsbidragsvillkor. Motionärerna vill att omsorgsstyrelserna skall lämnas rimlig frihet i detta avseende när det gäller verkstäder anknutna till vårdhem eller till en grupp av inackorderingshem för utvecklingsstörda.

Utskottet har i avsnittet skyddad sysselsättning avstyrkt att huvudmännen i omsorgslagen skall åläggas att ordna skyddade verkstäder för psykiskt utvecklingsstörda. Såsom utskottet uttryckligen framhållit är det emellertid önskvärt, att denna grupp såväl som andra handikappgrupper får tillgång till skyddad sysselsättning. Det är självfallet av värde att gällande statsbidragsbestämmelser inte i onödan verkar hämmande på landstingens benägenhet att vara aktiva på detta område. Med hänsyn härtill anser utskottet att även de statsbidragsregler, som här avses, bör bli föremål för översyn.

Vad utskottet anfört om statsbidragsbestämmelserna beträffande personalkostnader och kostnader för skyddade verkstäder bör bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Utöver vad ovan anförts har de i propositionen framlagda förslagen inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer,

A. att riksdagen med avslag på motionerna I: 877 och II: 1086 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt avser 3 § förslaget till lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, måtte bifalla förevarande proposition, nr 142, i motsvarande del;

B. att riksdagen med avslag på följande motioner, nämligen

1) I: 876 och II: 1085 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt avser 6 § första stycket andra punkten förslaget till omsorgslag,

2) I: 876 och II: 1085, I: 877 och II: 1086 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt rör delegation till lokal skolstyrelse,

3) I: 876 och II: 1085, I: 877 och II: 1086 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt avser skyddad sysselsättning,

4) I: 877 och II: 1086 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt angår precisering av vårdbegreppet,

5) II: 1095, såvitt angår föreskrifter om förvaltningstjänsteman hos omsorgsstyrelsen,

måtte antaga 4, 6, 7, 11, 13 och 15 §§ i förslaget till lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda;

C. att riksdagen med avslag på motionerna I: 876 och II: 1085 samt I: 877 och II: 1086, samtliga motioner såvitt avser 16 § förslaget till lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, måtte bifalla propositionen i motsvarande del;

D. att riksdagen måtte bifalla propositionen i de delar som icke omfattas av vad utskottet under A, B och C hemställt;

E. att riksdagen i anledning av motionerna I: 883 och II: 1096 samt II: 1095, sistnämnda motion såvitt angår statsbidrag till personal på undervisningssidan, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört om statsbidragsbestämmelserna beträffande personalkostnader;

F. att riksdagen i anledning av motionerna I: 877 och II: 1086 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt avser statsbidragsbestämmelserna beträffande kostnader för skyddade verkstäder, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört i nämnda fråga;

G. att motionerna I: 877 och II: 1086, såvitt angår frågan om personalplanering, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

H. att följande motioner, nämligen

- 1) I: 877 och II: 1086,
- 2) I: 883 och II: 1096,
- 3) II: 1087 samt
- 4) II: 1095,

i den mån de icke kan anses besvarade genom vad utskottet ovan hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 30 november 1967

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Strand (s), fru Carlqvist (s), herr Lars Larsson (s), fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Edström (fp), Wanhainen (s)*, Blomquist (h) och fru Elvy Olsson (cp)*;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall (fp), Lundberg (s), Rimmerfors (fp), fru Ekendahl (s), herr Gustavsson i Alvesta (cp), fröken Wetterström (h), herr Johansson i Södertälje (s) och fru Svensson (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer

I

vid utskottets hemställan under A

av fru *Hamrin-Thorell* (fp), herr *Blomquist* (h), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Anderson* i Sundsvall (fp), *Rimmerfors* (fp), *Gustavsson* i Alvesta (cp) och fröken *Wetterström* (h), vilka ansett,

dels att det avsnitt i utskottets utlåtande som börjar på s. 75 med orden »Departementschefen framhåller» och slutar på s. 76 med orden »därför motionsförslaget» bort ersättas med text av följande lydelse:

»I propositionen framhåller departementschefen, att det skall vara obligatoriskt för landstingskommunerna att anordna samtliga de undervisningsformer, som uppräknas i lagförslaget. Enligt utskottets mening bör detta otvetydigt framgå av lagtexten. Denna bör därför omformuleras i enlighet med motionärernas intentioner. Genom den av departementschefen föreslagna lagtexten regleras även frågan om den organisatoriska avgränsningen av varje särskola. Eftersom denna avgränsning har betydelse då det gäller de regler i lagen som avser inskrivning i särskola och utskrivning därifrån, bör motsvarande reglering göras i den lagtext, som förordas av utskottet.»

dels att utskottet bort hemställa,

att riksdagen — med förklaring att viss ändring och tillägg bör göras i 3 § förslaget till lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda — i anledning av motionerna I: 877 och II: 1086 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt avser nämnda paragraf, måtte för sin del antaga paragrafen i följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

3 §.

Undervisning av psykiskt utvecklingsstörda meddelas i särskola. I samband därmed skall eleverna beredas den personliga och medicinska omvårdnad som behöves. *Särskola* omfattar *förskola, skola för grundundervisning, träningskola eller yrkesskola* eller flera av dessa *skolformer*.

Undervisning av psykiskt utvecklingsstörda meddelas i särskola. I samband därmed skall eleverna beredas den personliga och medicinska omvårdnad som behöves. *Undervisningen* omfattar *förskolundervisning, grundundervisning, träningsundervisning och yrkesundervisning*. *Vid varje särskola förekommer en eller flera av dessa undervisningsformer.*

För psykiskt — — — — — i specialsärskola.

För psykiskt — — — — — lämpad undervisning.

Undervisning av — — — — — den 6 juni 1962 (nr 319).

II

vid utskottets hemställen under B

av fru *Hamrin-Thorell* (fp), herr *Blomquist* (h), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Anderson* i Sundsvall (fp), *Rimmerfors* (fp), *Gustavsson* i Alvesta (cp) och fröken *Wetterström* (h), vilka ansett,

dels att det avsnitt i utskottets utlåtande som börjar på s. 78 med orden »Om huvudmännen» och slutar på samma sida med orden »för utvecklingsstörda» bort ersättas med text av följande lydelse:

»Den genomgående tanken i lagförslaget är att de utvecklingsstörda skall erhålla omsorger av den art och omfattning att de utvecklingsstörda så långt möjligt kan anpassas till en normal och meningsfull tillvaro. För att nå detta mål är det av värde, att de utvecklingsstörda kan få sådan sysselsättning, att de känner att de gör en produktiv insats i samhället. I många fall är det över huvud taget inte möjligt att placera de utvecklingsstörda i den öppna arbetsmarknaden. I andra fall är detta möjligt först efter en anpassningsperiod av längre eller kortare varaktighet i ett arbete, där speciell hänsyn kan tas till den utvecklingsstördes handikapp. I nu angivna fall är det av största värde, att de utvecklingsstörda kan placeras i verkstäder för skyddad sysselsättning. En konsekvens av det sagda är enligt utskottets mening, att huvudmännen bör åläggas skyldighet att ge de utvecklingsstörda möjlighet att arbeta i sådana verkstäder. Skyldigheten bör i enlighet med motionsyrkandena inskrivas i 4 § omsorgslagen.

Då det härefter gäller den praktiska frågan om driften av skyddade verkstäder för utvecklingsstörda kan utskottet i allt väsentligt ansluta sig till vad departementschefen anført. Hänsyn bör tas till de lokala förhållandena och olika organisationsformer kan prövas. I många fall torde det vara lämpligt inte bara att en nära samverkan på detta område kommer till stånd mellan omsorgsstyrelsen och primärkommunalt eller landstingskommunalt arbetsvårdsorgan utan även att sistnämnda organ svarar för den omedelbara ledningen av verksamheten även för de utvecklingsstörda. I detta syfte bör en delegationsmöjlighet motsvarande den som finns i fråga om bl. a. särskola inskrivas i lagen. Bestämmelsen kan lämpligen infogas i 6 §. För verkstad för skyddad sysselsättning bör, liksom för andra vårdinrättningar för utvecklingsstörda, finnas föreståndare. Vidare bör det finnas en läkare som är ansvarig för den medicinska vården. Högsta tillsynen över verkstäder för skyddad sysselsättning, som drivs enligt lagen, bör tillkomma arbetsmarknadsstyrelsen.»

dels att utskottet bort hemställa,

att riksdagen — med förklaring att vissa ändringar och tillägg bör göras i 4, 6, 11 och 13 §§ förslaget till lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda — i anledning av motionerna I: 876 och II: 1085, I: 877 och II: 1086 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt avser skyddad sys-

selsättning, ävensom med avslag å följande motioner, nämligen

1) I: 876 och II: 1085 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt avser 6 § första stycket andra punkten förslaget till omsorgslag,

2) I: 876 och II: 1085, I: 877 och II: 1086 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt rör delegation till lokal skolstyrelse,

3) I: 877 och II: 1086 samt II: 1087, samtliga motioner såvitt angår precisering av vårdbegreppet,

4) II: 1095, såvitt angår föreskrifter om förvaltningstjänsteman hos omsorgsstyrelsen, måtte för sin del antaga 4, 6, 7, 11, 13 och 15 §§ lagförslaget med följande ändringar och tillägg, nämligen att 4, 6, 11 och 13 §§ erhåller följande såsom *utskottets förslag* be-tecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

4 §.

För vård av psykiskt utvecklingsstörda skall finnas vårdhem, specialsjukhus, daghem för barn och sysselsättningshem. För utvecklingsstörda som behöver vård i vårdhem med särskilda anordningar skall finnas specialvårdhem.

För vård av psykiskt utvecklingsstörda skall finnas vårdhem, specialsjukhus, daghem för barn, sysselsättningshem och verkstäder för skyddad sysselsättning. För utvecklingsstörda som behöver vård i vårdhem med särskilda anordningar skall finnas specialvårdhem.

Psykiskt utvecklingsstörd — — — — — i hemmet.

6 §.

Ledningen av — — — landstingskommunens förvaltningsuppgifter.

Landstingskommun äger överlåta ledningen av särskola på skolstyrelsen i den kommun där särskolan är belägen.

Landstingskommun äger överlåta ledningen av särskola på skolstyrelsen i den kommun där särskolan är belägen. *Ledningen av verkstad för skyddad sysselsättning får överlåtas på kommunalt eller landstingskommunalt organ.*

Landstingskommun äger besluta — — — landstingskommunens sjukvårdsstyrelse.

Drives inrättning — — — — — psykiskt utvecklingsstörda.

För vissa — — — — — sådana nämnder.

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

11 §.

Särskola skall stå under ledning av en rektor. För vårdhem, daghem, sysselsättningshem, inackorderingshem och elevhem skall finnas föreståndare.

Särskola skall stå under ledning av en rektor. För vårdhem, daghem, sysselsättningshem, inackorderingshem, elevhem och verkstad för skyddad sysselsättning skall finnas föreståndare.

Vid de — — — — — medicinska vården.

13 §.

Högsta tillsynen över den verksamhet som bedrivs enligt denna lag utövas av skolöverstyrelsen och socialstyrelsen med den fördelning av uppgifterna som Konungen bestämmer. För varje inrättning för psykiskt utvecklingsstörda skall en av dessa myndigheter vara huvudtillsynsmyndighet.

Högsta tillsynen över den verksamhet som bedrivs enligt denna lag utövas av skolöverstyrelsen, socialstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen med den fördelning av uppgifterna som Konungen bestämmer. För varje inrättning för psykiskt utvecklingsstörda skall en av dessa myndigheter vara huvudtillsynsmyndighet.

Under skolöverstyrelsen — — — — — tillsynen över.

III

vid utskottets hemställen under F

av fru *Hamrin-Thorell* (fp), herr *Blomquist* (h), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Anderson* i Sundsvall (fp), *Rimmerfors* (fp), *Gustavsson* i Alvesta (cp) och fröken *Wetterström* (h), vilka ansett,

att det avsnitt i utskottets utlåtande som börjar på s. 81 med orden »Utskottet har» och slutar på samma sida med orden »för översyn» bort ersättas med text av följande lydelse:

»Vid driften av skyddade verkstäder för psykiskt utvecklingsstörda bör, såsom departementschefen framhållit, samverkan ske med bl. a. arbetsförmedlingen. Enligt utskottets mening finns det emellertid inte något bärande skäl för att upprätthålla kravet att platserna skall ställas till arbetsförmedlingens förfogande för att statsbidrag skall utgå. Detta statsbidragsvillkor bör därför tas bort för de här aktuella verkstäderna.»